Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ✸ РІК XXI, Нр 3 (108) МАЙ – ЧЕРВЕЦЬ 2009 ✸ КРЕНИЦЯ – ЛІҐНИЦЯ

Ідеме до Руского Керестура і Петровців, на X. Світовий Конґрес Русинів!

(делеґация Стоваришыня Лемків в Рускым Керестурі, на III Світовым Конґресі Русинів – 1995 р.)

ХХ РОКІВ СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ; ХХ РОКІВ ЧАСОПИСУ „БЕСІДА"

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

**Бесідуй, рад, гвар, повідай!
Товды ЛЕМ будеш собом
І шанувати Тя будут Люде**

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

Кєд єм дакус підріс, довідал єм ся од мамы, а потім од інчых членів родины, же як мала дітина хворіл єм на анґлицку хвороту. (...) Мама завезли мя до Дуклі, до дохторя Стахурского, котрий приписал якысы лікарства і казал дітину выгрівати до сонця в піску. Лічыня, як видно, выявило ся скуточным, кой мам уж поза сімдесят років і ногы цілком просты.

Теодор Ґоч, *Жытя Лемка*, стор. 7

(...) Не лем на одверхніх запрптоколуваных інструкциях операт ся суть, ідея нашых конґресів. Вельо делеґатів, хоц дома сут, а бодай – як єм рюк – мали бы быти обізнаны з проблемами, іде на ні (ай я так ходил) зо своім „назапротоколуваным" больом, зо своіма надіями. Не все даст ся іх, уж гын на місци – в Пряшові, Празі, Будапешті, Ужгороді, Сиґоті ци Рускым Керестурі высловити, не все є час на „маленькы" справы, та чловек про то має душу, жебы надіі не тратил. Николи!

Петро Трохановскій, *На ювілейний (...) Х. Сьвітовий Конґрес Русинів квіточок мій несьмілий*, стор. 10

(...) Николи перше ани потім противникы русиньскго руху (...) не маніфестували в часі Конґресу. Стало ся то лем на Украіні. «Протестантів» не было дуже і скоро іх перегнано спід двери, але на жаль, были. А сам Конгрес в ничым не одставал од попередніх а і політыкы не было в ним за дуже. Ведучым Сьвітовой Рады Русинів выбрано зас (уж остатній раз) Василя Турока, котрий впровадил русиньскій рух в XXI столітя.

Андрий Копча, *Десятий раз...*, стор. 12

(...) Не забыл тіж про тых, што 4 марця 1989 р. были участниками зобраня, на котрым засновано Стоваришыня. Листа обнимала 38 назвиск (...), сосеред котрых пару осіб „выкыршыло" ся одраз. Тоты што остали вірны Стоваришыню вшыткы были нагороджены почесныма грамотами, хоц не вшыткы могли іх власноручно одобрати.

Іван Дзядик, *Стоваришыня Лемків святкує XX-літя*, с.14

— Про што? Чого єм на обчым, коли мам своє, рідне, мильше і выгідне? Оно там халіє і нищыт ся. Чом? За якы провины мушу ту вытерати понімецкы куты?

Так кінчыли старшы люде неєдну бесіду праваджену до денных трудах, вечерами, і во дни святочны, найчастійше при студни, з котрой наберали єдиного еліксіру до гашыня великой тугы роздертой, болячой душы.

Лука Сук, *Чмель. Ту останеме на долгы роки*, стор. 25

На передній стороні окладинкы: *Делеґация СЛ на III Сьвітовым Конґресі Русинів в Рускым Керестурі*, фото: НН.

На задній стороні окладинкы: *Девят Конґресів за нами, пред нами – Десятий*, фото: вельох авторів

Новины, не новины – не лем з Лемковины

♦ 7 марця в Ропици Польскій змаганями в настольным тенісі розпочала ся IV едиция Екуменічной Спортовой Олімпіады. Выступило парудесят участників з новосандецкого, ґорлицкого, ясельского і саноцкого повітів. Думкодавцьом і головным орґанізатором олімпіад є о. Др Роман Дубец з Ґорлиц.

♦ 10 марця в Варшаві обрадувал Собор Єпископів Православной Автокефальной Церкви в Польщи. На становиско Єпископа Ґорлицкого, вікария Перемышльско-Новосандецкой Єпархіі покликано Паісия, дотеперішнього Єпископа Пьотрковского. Місцьом резиденциі єпископа будут Ґорлиці.

♦ 13 марця Театр Александра Духновича в Пряшові мал третю тогорічну премєру. На тот раз была то ґротескова комедия Фрідріха Диренмата *Ангел приходит з Вавилону,* яку на русиньскій язык перевьюл Валерий Купка, працовник Інституту Русиністыкы ПУ і выдатний сучасний поета.

С. Шковранкова і В. Русиняк в штуці *Ангел приходит з Вавилону.*

♦ 15 марця Його Блаженство Митрополита Сава візитувал Православний Осередок Милосердя „Елеос" в Ґладышові, де – стараньом місцевого пароха Аркадия Баранчука – ближыт ся ґу кінцьови будова опікунчо-регабілітацийного дому.

♦ 19 марця Інститут Русиньского Языка і Культуры Пряшівского Університету орґанізувал другій в біжучым циклю науковий семінар карпаторусиністыкы. З доповідю *Русины Словациі в 20. столітю* выступил історик Народознавчого Інституту Словацкой АН в Кошыцях др С. Конечни.

♦ 19-21 марця в Будапешті одбыла ся медженародна науково-практычна конеренция *Досьвід і проблемы национального самоокрисліня Русинів.* Орґанізувало ю Русиньскє Краянство „Карпатска Русь" (Росия) враз з місцевым Вседержавным Русиньскым Национальным Самоуправліньом.

♦ 21 марця в Ґорлицях на річным зобраню стрітили ся члены Стоваришыня „Руска Бурса". По долгых і горячых обрадах введено м.ін. поправкы до статуту. Ведучым стоваришыня на дальшу каденцию остал Богдан Ґамбаль.

♦ 25 марця в Нітрі, значучым студентскым осередку Словациі молодіжна орґанізация Молоды Русины започаткувала імпрезу п.н. *Русиньскы Стрічы в Нітрі.* Заакцептувало ю барз сымпатычні не лем середовиско русиньской меншыны. (чыт. тіж на стор. 6).

♦ 29 марця в Вільконіні к. Пшемкова, на просьбу численных заінтересуваных, не лем з той місцевости, одбыла ся проєкция фабулярного фільму Андрия Копчы *Акция „Вісла".*

♦ 5 квітня в Михалові проведено теренове зобраня ГЗ Стоваришыня Лемків. Піднято орґанізацийны і ремонтовы децизиі звязаны з тогорічном Лемківском Ватром на Чужыні; оголошено конкурс на проєкт задашыня сцены михалівского амфітеатру. Бесідувано о орґанізациі святкувань ХХ-літя СЛ.

♦ **7 квітня сполнило ся 20 років правного істнуваня Стоваришыня Лемків. Святкуваня того ювілею, в просторях нашой орґанізациі в Михалові, заплянувано на 23. мая.**

♦ 8-24 квітня на Малым Рынку в Кракові презентувана была выстава п.н. „Выгнанці" (Wygnańcy). На жаль, Лемкы, гейбы не были выгнанцями – хоц на вернісаж запрошыня отримали – не мали щестя „зафункционувати" на выставі як окремий субьєкт. Выставу прирыхтувал патріотычні Інститут Народовой Памяти (IPN).

♦ 12 квітня, в Квітну Неділю одбыло ся в ґорлицкій Рускій Бурсі традицийне батканя яєц. В роли учытелів выступили Ваньо Дзюбина з Ґладышова і ґорличан Андрий Малецкій.

♦ 20 квітня TVP 1 презентувала архієрейску Службу Божу награну в перший ден Великодных Свят в грекокатолицкій церкви Народжыня Св. Йоана Крестителя в Заменицях к. Хойнова, яку побудувано пред парома роками.

♦ 23-26 квітня в Братиславі орґанізуваний был першыраз Фестиваль Словацкого Театру і Танця. На фестивали, зо штуком *Перон* выступил тіж русиньскій Театр Александра Духновича.

♦ 25 квітня в Пардубіцах (Чехы) одбыл ся І Сьвітовий Конґрес Підкарпатскых Русинів. Припомнийме, же в меджевоєнным часі Підкарпатска Русь, з деяком автономійом належала до Чехо-Словациі, а сентимент єй жытелів до тых часів лишат ся до днес.

♦ 26 квітня на Лычаківскым Цмынтери во Львові розпочато обходы 95. річниці выникніня ляґру в Талергофі. Воскресному богослужыню за душами жертв Талергофу проводил Архієпископ Львівскій і Галицкій Августин.

♦ 26 квітня в Айрі (Пенсильванія) Товариство Карпато-Русинів (C-RS) орґанізувало стрічу *Коли Анди Ворґол стрітил Никыфора Дровняка,* з проєкцийом фільму „Absolut Warhola" і выставом малюнків Никыфора з колекциі членів ТК-Р і Народового Карпаторусиньского Центра Культуры.

♦ 29 квітня в церкви Св. Тройці в Ґорлицях, в рамах проєкту „Łemkowszczyzna – kraina łagodnosci" одбыла ся стріча студентів з о. Др. Романом Дубецом, котрий приближыл слухачам історию, обряды і традициі православія а тіж розповіл о жытю Священномученика Максима.

Ważą się losy jedynych w kraju studiów dla mniejszości łemkowskiej

Niż demograficzny i problemy finansowe coraz mocniej dają się we znaki uczelniom, które kształcą w bardzo wąskich specjalnościach.

Ważą się losy jedynych w Polsce studiów dla mniejszości łemkowskiej, prowadzonych na krakowskim Uniwersytecie Pedagogicznym. – *W tym roku nie planujemy rekrutacji* – mówi Iwona Tomasik, rzeczniczka uczelni. Pod koniec miesiąca zapadnie decyzja, czy kierunek filologia rosyjska z językiem rusińsko-łemkowskim znajdzie się w ofercie na rok akademicki 2010/2011.

(...) Od dwóch lat kierunek jest finansowany z grantu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, które wspiera programy mniejszościowe. Jak tłumaczy dr Helena Duć-Fajfer, inicjatorka studiów, prowadzenie kierunku jest ważnym elementem budowania tożsamości mniejszości łemkowskiej, która zamieszkuje Polskę.

Wiadomo już natomiast, że w tym roku zlikwidowana zostanie bałkanistyka w Instytucie Historii na Uniwersytecie Jagiellońskim. (...) (Katarzyna Klimek, *Dziennik Polski*, 12 marca 2009)

"Serencza" w telewizji

Łemkowski Zespół Folkowy Serencza brał udział w programie "Dzień dobry TVN". Pod Jaworzyną Krynicką w karczmie U Golca tworzyli podkład muzyczny do audycji o Krynicy. Program miał tytuł "Dzień dobry Krynica", prowadzony był przez Agnieszkę Wróblewską, Dorotę Gardian i Mariusza Sawickiego.(...)

W ostatnią sobotę stycznia również w Krynicy Serencza prezentowała swoje piosenki w programie Polsat News.

– To było zaskoczenie. Zadzwonili do mnie z telewizji. Powiedzieli, że gramy muzykę regionalną inaczej, ciekawiej niż tradycyjnie. I zaproponowali udział w programie. Pojechaliśmy więc do Krynicy- Zdroju – opowiada Roman Korbicz, kierownik zespołu.

To nie był debiut telewizyjny Serenczy. Grali już w TVP 1 w programie "Kawa czy herbata", w "Etnicznych klimatach" w TVP 3. Pojawili się w "Podróżach kulinarnych Roberta Makłowicza" i oczywiście są częstymi gośćmi w Regionalnej Telewizji Gorlickiej. (...)

Serencza ma za sobą występy między innymi we Włoszech. Reprezentowali Małopolskę na Międzynarodowych Targach Turystycznych Sardegna in Banchina w Stintino na Sardynii we Włoszech. Pokazali tam folklor Małopolski – Górali, Pogórzan, Lachów, Łemków oraz muzykę folkową.

Ciekawym wydarzeniem, nie tylko artystycznym, był wyjazd Serenczy do Maroka. Występowali na VI Festiwalu Muzyki Gór w Imilchil w Maroku. Organizatorem tej corocznej imprezy było Stowarzyszenie Tarik Ibn Ziad z siedzibą w Meknesie. Oprócz polskiego zespołu wśród malowniczych gór Atlasu Średniego wystąpili również artyści z Maroka, Peru, Włoch i Japonii. Obecnie? Wybierają się na Nową Tradycję – festiwal folkowy, który odbędzie się w kwietniu w Warszawie.(Ewa Bugno, *Gazeta Krakowska / Gorlicka*, 10 marca 2009)

Pierwszy w historii biskup gorlicki

Biskup piotrkowski Paisjusz, dotychczasowy wikariusz diecezji łódzko-poznańskiej, został mianowany biskupem gorlickim, a zarazem wikariuszem diecezji przemysko-nowosądeckiej.

Taka decyzję Święty Sobór Biskupów, najwyższa władza w Polskim Autokefalicznym Kościele Prawosławnym, podjął na prośbę arcybiskupa przemyskiego i nowosądeckiego Adama.

Bp Paisjusz (Piotr Martyniuk) urodził się w 1969 r. w Szczecinku. Był mnichem w monasterze św. Onufrego w Jabłecznej na Podlasiu, a święcenia kapłańskie przyjął w 1989 r. Ma tytuł doktora teologii, dotąd był kaplanem m.in. w Tomaszowie Lubelskim, Sławatyczach oraz w Warszawie.

To drugie podejście Soboru Bikupów PAKP do powołania pierwszego w historii biskupa gorlickiego. W maju ub. roku mianowano nim archimandrytę Gabriela, namiestnika monasteru Zwiastowania NMP i św. Jana Teologa w Supraślu na Podlasiu. Odmówił on jednak przyjęcia święceń biskupich, gdyż nie czuł się ich godny. (...) (SUB, *Dziennik Polski*, 13 marca 2009)

"Kto śpiewa, ten się modli"

– Kocham śpiewać. Jest to sposób na... szczęście. Poprzez muzykę mogę wyrazić emocje, których nie potrafię przekazać w inny sposób. Śpiew sprawia mi ogromną przyjemność, a świadomość tego, że może to być pomocne i pożyteczne dla innych napełnia mnie radością – mówi o swojej pasji Anna Dubec.

Była najmłodszą z rodzeństwa. Całą rodzinę pasjonowała muzyka i śpiew. Ojciec, z zawodu księgowy, matka, dwóch braci i siostra. Od zawsze śpiewała solo na uroczystościach rodzinnych. Mimo że w domu był fortepian to wolała śpiew a`capella. Nie przypuszczała wtedy, że jej pasja – muzyka i śpiew - stanie się zawodem. Znaczącą rolę w jej życiu odegrało Liceum Ukraińskie w Legnicy. Z językiem ukraińskim była za pan brat, z łemkowskim również, bowiem rodzice byli Łemkami, nowym doświadczeniem wtedy był dla niej śpiew w chórze. Był to 30-osobowy chór Połonina pod dyrygenturą prof. Michała Dudy.

(...) Kolejnym etapem jej rozwoju muzycznego były studia zaoczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach na kierunku wychowanie muzyczne. Rodzice przeprowadzili się z Lubinia do Hańczowej i tak Anna trafiła w Beskid Niski. Podjęła pracę nauczycielki języka mniejszości narodowych w gminie Uście Gorlickie. Uczyła języka ukraińskiego, łemkowskiego oraz muzyki i przedmiotów artystycznych. (...)

W 2004 roku założyła dwa łemkowskie chóry: Zoria – dla dorosłych i Rosa – dla młodzieży. (...)

Sama też śpiewa w chórze od początku jego istnienia, czyli od 15 lat. To chór cerkiewny Irmos. (...)

– Kto śpiewa, ten się dwa razy modli... Za pomocą muzyki można wyrazić każdy stan emocjonalny. Poczytuję sobie za przywilej móc śpiewać i być razem z ludźmi – dodaje.(...) (Ewa Bugno, *Gazeta Krakowska/Gorlicka*, 13 marca 2009)

"Wsparcie dla świątyń"

Świątynie w Rożnowicach, Łosiu, Hańczowej, Sękowej i Libuszy zyskały wsparcie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z programu Ochrona Zabytków. Ponad 1,4 mln złotych zostanie przeznaczone na prace remontowe i modernizacyjne przy tamtejszych kościołach. Najwyższą kwotę otrzymała parafia w Sękowej.

– Wnioskowaliśmy o 670 tysięcy złotych, dostaliśmy 600. To tak dużo, że tego, co brakuje, prawie nie widać - żartobliwie komentuje ks. Janusz Kurasz, proboszcz parafii. (...)

200 tysięcy złotych trafiło do parafii prawosławnej pod wezwaniem Opieki Matki Bożej w Hańczowej. Prace przy remoncie tamtejszej cerkwi trwają w zasadzie od lat 60. ubiegłego wieku. Najpierw wymieniono konstrukcję dachu, później zamieniono gont na blachę miedzianą. W latach 90. trwały prace przy polichromii. – Dzięki dotacji zakończymy rekonstrukcję i konserwację techniczną ikonostasu. Konieczne będzie między innymi uzupełnienie rzeźbionych zdobień wokół ikon – zapowiada ks. Władysław Kaniuk, proboszcz parafii. (...) (Halina Gajda, *Gazeta Krakowska / Gorlicka*, 17 marca 2009)

Łemkowie: dwujęzyczne tablice celowo opóźniane

Podgorlicka wieś Bielanka to pierwsza miejscowość w Polsce, której nazwa ma być podawana i po polsku i po łemkowsku. Po łemkowsku nazwa miejscowości brzmi Bilanka i pisana jest cyrylicą.

Grzegorz Schetyna, minister spraw wewnętrznych i administracji, w grudniu wpisał Bielankę do specjalnego rejestru gmin, w których oficjalnie używane są nazwy w języku mniejszości narodowej. Minister zagwarantował też fundusze, które mają gminie pokryć koszty powieszenia dwujęzycznych tablic. Siedem tablic ma kosztować nieco ponad 2 000 zł.(...)

Mimo że od czasu decyzji ministerstwa minęły już cztery miesiące, to rada gminy Gorlice nie pali się do powieszenia nowych tablic. (...)

– Skoro ministerstwo nakazało powieszenie nowych dwujęzycznych tablic, to zwróciliśmy się do MSWiA o sfinansowanie tej operacji, bo pieniądze na ten cel zapisane są w budżecie centralnym. Na razie ministerstwo nie odpowiedziało na nasz wniosek, więc nie powiesiliśmy nowych tablic – podaje Aleksander Kalisz, przewodniczący rady gminy Gorlice.

W MSWiA przyznają, że taki wniosek wpłynął do resortu.

– Ale otrzymaliśmy go dopiero w ubiegłym tygodniu. Poza tym został błędnie sformułowany. Nie podano dokładnego kosztorysu montażu nowych tablic w Bielance. Odesłaliśmy więc pismo do uzupełnienia i dopiero po otrzymaniu poprawionego formularzu będziemy mogli przekazać pieniądze – wyjaśnia Wioletta Paprocka, rzeczniczka MSWiA. (...)

– Wydaje mi się, że gdyby władze gminy tylko chciały, to nowe tablice już by wisiały w Bielance - uważa Stefan Hładyk. (Bartłomiej Kuraś, ire, *Gazeta Wyborcza Kraków*, 8 kwietnia 2009)

Wielki Piątek chrześcijan wschodnich

Uroczystości Wielkiego Piątku u chrześcijan obrządku wschodniego – prawosławnych i grekokatolików – odbyły się wczoraj w wielu cerkwiach na Podkarpaciu – w Bieszczadach i Beskidzie Niskim. W świątyniach wykładane są w tym dniu całuny zwane płaszczanicami. (...) Przedstawiają one złożenie Chrystusa do grobu. W Wielki Piątek, podobnie jak w kościołach obrządku zachodniego, nie odprawia się mszy świętej. Wiernych obowiązuje ścisły post. Najważniejszym wydarzeniem liturgicznym w tym dniu jest założenie Grobu Pańskiego. Uroczyście wyniesiony na środek cerkwi całun kładziony jest na specjalnym stole. (...) Na Podkarpaciu główne uroczystości wiielkopiątkowe greckokatolickiej metropolii przemysko-warszawskiej odbyły się w archikatedrze w Przemyślu, a w diecezji przemysko-sądeckiej Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego – w cerkwi katedralnej pw. Świętej Trójcy w Sanoku. (BH, *Dziennik Polski / Małopolska*, 18 kwietnia 2009)

Чому в українських школах Закарпаття ведеться антиукраїнська пропаганда?

Відкритий лист до міністра освіти Івана Вакарчука

Чого тільки не зустрінеш у нашій супердемократичній країні? Наприклад, чи можна собі уявити, що державні вчителі Франції в державній школі займаються антифранцузькою пропагандою? Чи антиросійською — в Росії? Антинімецькою — в Німеччині? Ясна річ, що — ні. А в Україні це, виявляється, можливо. Ба більше, чиновники від освіти навіть це заохочують.

Показовий приклад — лист начальника управління освіти Закарпатської облдержадмінстрації Ю. Герцога до начальників районних та міських відділів освіти від 26.07.2007 за №01–20/2069, в якому той «просить сприяти» створенню в загальноосвітніх закладах так званих русинських недільних шкіл і цю свою позицію просить довести до відома директорам усіх шкіл області.

Отож чому сприяти так наполегливо просить головний освітянин Закарпаття? Це чітко зрозуміло зі слів одного з «русинських» ідеологів Валерія Падяка, який називає головну мету «русинського ошколовання» — «здержовати процеси поукраїнщення народа». Таким чином в Українській державі в українських школах українських дітей виховують в антиукраїнському дусі, доводячи, що вони — не українці, їхня мова — не українська, а історія — не має нічого спільного з Україною. Це тим паче парадоксально, що на ⇨

основних уроках вони вчать цілком протилежне.

Думка начальника на Закарпатті — справа велика. Тож за кілька років таких «русинських» недільних шкіл наплодилося вже близько 40, в кожній з яких вчаться майже двадцять дітей. Той же В. Падяк доводить, що велика заслуга у цьому іноземних спонсорів, без яких «возроджіня русинського ошколованння» би не відбулося. Недавно стало відомо, що й московський фонд «Русскій мір» теж хоче фінансово підтримувати недільні школи для «здержованя поукраїнщення» українців Закарпаття. Ще б пак!

Якщо керівництво обласного управління освіти слабо розуміється у питаннях етнології, то Міністерство освіти могло би прислати спеціаліста, який би йому прочитав фахову лекцію про етногенез українців Закарпаття в купі з висновком Академії наук, а також нагадало би йому, що зарплату йому поки що дає держава Україна, а не «закордонні спонсори».

В українських школах не сміють проводити антиукраїнську пропаганду — ні на уроках, ні після них. (Олександр Гаврош, *Україна молода*, 03 березня 2009)

Komédia z minulosti je aktuálna aj dnes

Divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove prichádza s novou hrou. Tentokrát si herci pripravili grotesnú komédiu Anjel prichádza do Babylonu. Tretiu premiéru tejto divadelnej sezóny predstavia už zajtra.

Groteskná komédia jedného z najvýznamnejších švajčiarskych dramatikov 20. storočia Friedricha Dürrenmatta je hlboko satirickým pohľadom na vzťahy medzi svetom božským a svetom pozemským. Je to hra o paradoxnom nedorozumení medzi Božím zámerom a jeho ľudským naplnením na Zemi. Hra vznikla v roku 1953, ale jej nadčasový obsah je veľmi aktuálny aj v súčasnosti. (...)

Text do rusínskeho jazyka prepísal Valerij Kupka: "Je to veľmi komický text. Je v ňom filozofia a komplikovaná štruktúra. Keď som to čítal prvýkrát, tak som rozmýšľal, či rusínština unesie až tak silne nabitý text rôznymi prívlastkami a trocha som sa toho bál. Chcel som, aby to bol prirodzený text," uviedol.

Hlavnou myšlienkou hry je to, že Anjel privedie dievča na zem ako boží dar pre žobráka a nemá ani tušenia, čo bude s týmto dievčaťom ďalej. (...) (čor, *Korzár*, 12.03.2009)

Rusínske mládežnícke hnutie opäť silnejšie

Ďalšia vydarená akcia v podaní novej rusínskej mládežníckej organizácie **molody.rusyny** sa uskutočnila tentoraz v Nitre. V tomto študentskom meste študujú mnohí Rusíni a tak členovia organizácie zrealizovali 25. marca 2009 nový projekt pod názvom Rusínske stretnutia v Nitre, ktorého hlavným cieľom je osloviť študentov pochádzajúcich z rusínskych miest a obcí, ktorí študujú v meste pod Zoborom.

„Plánujeme viaceré takéto stretnutia, pretože vieme, že v Nitre je množstvo študentov z nášho regiónu, avšak nie na každého máme kontakt, nie každého poznáme. Práve prostredníctvom týchto stretnutí plánujeme založiť databázu kontaktov a navzájom sa spoznávať a informovať o najdôležitejších otázkach, ktoré sa v živote Rusínov denno-denne dejú. Náš plán je taký, že každý človek, ktorý sa zúčastní takéhoto stretnutia by mohol na ďalšie stretnutie pritiahnuť možno ďalších svojich známych a tí následne by mohli priviesť k nám ďalších“ upresnil jeden z organizátorov Martin Karaš.(...)

Toto stretnutie bolo zaujímavé aj pre iné národnosti, pretože nadpis na dverách v latinke i v azbuke "VYTAJTE RUSYNY" pritiahol aj Slovákov, Maďarov a iných a tak sa mohli títo milí hostia dozvedieť čo to aj o rusínskej národnostnej menšine žijúcej na Slovensku. Po skončení tohto stretnutia sa zúčastnení spoločne presunuli ešte na stretnutie folkloristov, kde zvučali do bieleho rána aj rusínske ľudové piesne.

A na otázku ako sa Vám páčilo 1. Rusínske stretnutie v Nitre odpovedal jeden z účastníkov (pôvodom z Cerniny – okres Svidník) „bolo najlepšia akcia akú som kedy zažil a určite sa tu rád vrátim, kedykoľvek mi dáte vedieť“. (-mk- www.rusyn.sk, 30.03.2009)

Veriacich znepokojilo arcibiskupove rozhodnutie

Farníci michalovsko-košickej pravoslávnej eparchie budú tohtoročné veľkonočné sviatky prvýkrát sláviť jednotne podľa juliánskeho kalendára. Rozhodol o tom arcibiskup Juraj Stránsky. Mnohí pravoslávni veriaci a kňazi sú však s jeho rozhodnutím nespokojní. Vo viacerých obciach Michalovského, Trebišovského a Sobranského okresu slávili Veľkú noc – Paschu podľa gregoriánskeho kalendára spolu s rímsko a gréckokatolíckymi veriacimi vyše 40 rokov. (...)

Veriacich rozhodnutie zaskočilo. (...) "Mnohí príbuzní a deti k nám prídu domov na sviatky už nasledujúci víkend keď je v piatok a pondelok štátny a cirkevný sviatok. Mnohí o týždeň neprídu, lebo by museli čerpať dovolenky a uvoľniť sa z práce," hovorí zástupca veriacich, ktorí sú nespokojní zo zmenou termínu. Doteraz bolo slávenie Paschy v michalovskej eparchii na individuálnom rozhodnutí každej farnosti. Podľa juliánskeho kalendára slávili Paschu najmä okrajové obce Sobranského okresu napríklad v Beňatine a Ruskom Hrabovci. Niektorí veriaci s rozhodnutím arcibiskupa nesúhlasia a listom sa obrátili na metropolitu Českých krajín a Slovenska Kryštofa. Žiadali ho, aby bola účinnosť arcibiskupovho rozhodnutia pozastavená. "Dostali sme odpoveď že rozhodnutie arcibiskupa je v súlade so záujmami pravoslávnej cirkvi, aby sa zjednotila v slávení Paschy," dodávajú veriaci.(...)

Arcibiskup Juraj Stránsky uviedol, že ide o interné záležitosti pravoslávnej cirkvi a michalovsko-košickej eparchie a nechce ju rozoberať cez média. Podľa neho so zmenou nesúhlasí len hŕstka nespokojných farníkov. Tvrdí, že na jednotné slávenie Paschy veriacich postupne pripravovali. V pastierskom liste však arcibiskup uviedol, "že otázka kanonického, správneho slávenia svätej Paschy, nie je bodom k širokej diskusii na farnosti, ale niečím čo pramení zo svätej tradície". Hovorí, že mu ide o jednotné slávenie Paschy s celým pravoslávnym svetom. (...) (Milan POTOCKÝ, *Korzár*, 05.04.2009)

80 РОКІВ ТЕОДОРА ҐОЧА

Кєд смотрю на тоту знимку, видит ся мі, же мам на жыво в памяти сценку – коли Петро Басалыґа бере до обьєктыву Теодора Ґоча, опертого на Орисикову різблену палицю. Было то такой чверт столітя тому, на Ватрі в Чарній.

...І кєд смотрю днес на Теодора Ґоча, якому 28 червця выполнит ся 80 років, видит ся мі – же такой ниякся не змінил. Тримат ся посеред свого двора як тот карпатскій бук, на котрым знаку не лишают вітерниці і зливы, што ішли, што ходят понад святом нашом земличком... Іщы дакус тугший гнеска, гейбы тот бук – што з рока на рік прирастат. І хоц на лици, челі, гейбы на лубку, явила ся подекади морщына, та в души – зелен-конарю – остає незмінений ниякся, з вічно молодом пісньом жытя, тырваня.

Не писати нам ту Його біоґрафіі. Знає ю каждий Лемко, а кєд му дашто хыбит – найде в книгах, енциклопедиях, Інтернеті. Ай в Його власній книзі – *Жытя Лемка*.

Дякувати лем Теодорови Ґочови за пройдене, зроблене для Народа, рахувати на Його мудре слово та жычыти *Многых і благых літ*!

Ту в імени Редакциі „Бесіда”
і Головного Заряду
Стоваришыня Лемків

ТЕОДОР ҐОЧ

Жытя Лемка

(выімкы з книгы)

Кєд єм дакус підріс, довідал єм ся од мамы, а потім од інчых членів родины, же як мала дітина хворіл єм на анґлицку хвороту. Стало ся так бодай зато, же мама тяжко працували на писарьовій ґаздівці і не все мали час опікувати ся малом дітином. Попри тым, такой кєд няньо пішли за океан, в дорозі была уж друга дітина. Мама завезли мя до Дуклі, до дохторя Стахурского, котрий приписал якысы лікарства і казал дітину выгрівати до сонця в піску. Лічыня, як видно, выявило ся скуточным, кой мам уж поза сімдесят років і ногы цілком просты.

Чом няньо лишыли маму з, мож речы, двоіма дітми і пішли в сьвіт? Нераз роздумував єм над тым, вывідував, але полной одповіди нихто не годен был мі дати. Так то уж было, же молоды мужчыны ішли до сьвіта ґлядаючы ліпшого жытя. Лем чом няньо не пішли там, будучы іщы парібком? Ачий залюбували ся в мамі, выдумали дітину, побрали ся і пішли гын як женатий мужчына. Подібну еміґрацию выбрал неєден женатий ґазда з його покоління, што лишыл нераз численнійшу родину. (...)

Ци няньо могли остати в краю і ту приспособити ся до жытя? Ачий могли, лем де і як? В родині з його стороны было мало поля, даякы 4 гектары, на котрых мал ґаздувати старший брат Гриц, котрий конец-кінцьом тыж пішол на заробок до Арґентины. Видит ся, же няньо не могли гын остати. Так направду то його были лем гушлі. Зас пристати до писарьовой хыжы не было видоків – родина численна, а дім лем єден. Кєд бы ся здецидувал помагати на ґаздівстві, на ціле жытя остал бы лем за слугу. В тых обставинах выбрал інчу, власну дорогу – іти на заробок за океан з думком о тым, же кєд лем доробит ся дачого, возме до себе жену і діти. Такы были заміры і пляны, та жытя покатуляло ся інакше, і для няня в Америциі, а пак в Канаді, і для нас в краю. І так то ховали мы ся оба з братом Ваньом лем при мамі, як пілсироты.

Барз любили нас баба, няньова мама; кєд лем ішли до церкви, заєдно нам дашто приносили, а то яйце, а то булочку, а часом аж і цукоркы. Мы мали до церкви близісьо, даякє штыриста метрів, баба же іщли босо зо три кільометры – з вышнього кінце села, бы там акуратні была рідна няньова хыжа. (...)

Наше жытя ничым ся не ріжнило од жытя інчых діти зо села. нич пішли мы до школы треба было пасти гуси, дозерати жебы не заваляли розстелене до поливаня полотно, котре тым способом выбілювано на камінцях над ріком. Кєд мал єм пят років дідо писар брали мя зо собом пасти коровы і уці, далеко од хыжы, за Потік. Треба было завчасу ставати. Мама нас часом пожалували, але в літі тыж зрывали ся о свитаню окопувати компери. Ішли на Кримянку і цілий ден не было іх дома. До школы єм пішол на шестым році жытя, скорше о рік як інчы діти. (...)

Наука в школі ведена была по рускы, аж в остатніх роках пред войном впроваджено як предмет польскій язык. Наш учытель, Байко, походил з Яблониці Руской і был рускым патріотом, в такым тыж духу старал ся нас выховати.

(тлумачено з польского выданя книжкы; лемківскомовну версию пожычыли мы „в добры рукы” на час невідомий.)

Памятникы во Фльоринці

З ініциятивы кілкох бывшых мешканців села Фльоринка покликано Орґанізацийний Комітет котрого цілю єст поставліня двох крестів – памятників во Фльоринці. Єден на старым, неужыткуваным, переказаным през власти Православній Церкви. Єст він занедбаний і вымагат упорядкуваня і огороджыня. Другій крест на чынным цмынтери, на котрым в роках 1938-1947 хоронено нашых Фльоринчан. В його східній части єст понад 20 задбаных гробів і серед них предвиджено поставліня креста – памятника. В підставах обох крестів будут вмуруваны двомовны таблиці з текстом про ціль іх поставліня.

Комітет звертат ся до вшыткых Фльоринчан в цілым світі, іх потомків, люди доброй волі і отвореного серця о фінансову поміч для той барз важной для нас вшыткых ініциятивы. Офіры просиме посылати на адрес:

Parafia Prawosławna
Zmartwychwstania Pańskiego,
ul Jaworzyńska 9, 59-220 Legnica
ING Bank Śląski
86 1050 1748 1000 0022 2597 5578
z dopiskiem „Florynka"

Посвячыня крестів во Фльринці одбуде ся в суботу 11 липця 2009 р. в годинах полудньовых. В неділю 12 липця по богослужынях на Святій Горі Явір предвиджена єст стріча приздных з Велькым Фльоринчаном – Його Высокопреосвященством Кир Адамом. Буде то, по 62 роках од выселіня, І. Зъізд Фльоринчан.

З горы щыро дякуєме вшыткым офіродавцям словом – Боже заплат! Запрашаме до Фльоринкы.

За Орґанізацийний Комітет
Іван Дзядик

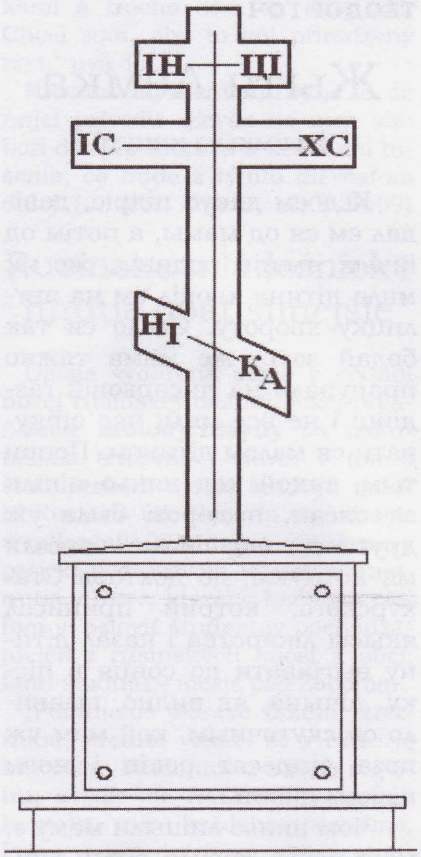

Проєк Креста – Памятника на цмынтери во Фльоринці

ВІЧНА ІМ ПАМЯТ!

18 квітня, в Велику Суботу в Высокій к. Рудной помер знаний і шанованый Білцарівян Яков (Яцко) Габура, сын Димитрия і Анны (з дому Кобані), нар. 1 січня 1922 р. Мал десятьох братів і дві сестры, котрых жытьовы дорогы або закінчыли ся молодо в Білцареві, або розышли ся по сьвіті (єден брат згынул в Осьвєнцімі). Яцко перебывал 5 років на роботах в Німеччыні. Вернувшы оженил ся з Оленом Дубец з Полян. Підчас похорону Якова Габуры, 21 квітня, о год. 13.30 – завдякы стараню сына – дзвонили дзвоны з церковной вежы в рідній Білцареві.

5 мая в Злоториі, по тяжкій хвороті, помер на 67 році жытя Ваньо Рыствей, родом з Тылича – знаний на околицю музыкант; одограл лемківскым молодятам нєдно веселя.

(подал В.Д.)

ЛУКА СУК

З жытя Православной Парафіі в Ліґници

Ліґницка православна парафія перешла в своій понад 60-ліній історіі пару трудных етапів. Дотыкали ю найрозмаітшы трудности, котры терпеливі переносила і вышла з тых подій зміцнена духово і фізычні – материяльні. Доказом того єст ґенеральні одремонтувана і красні утримана святыня – Церков Воскресенія Христового (хоц при утриманю святыні все є вельо роботы, прото і плянуваны сут дальшы). Доказом єст тіж побудуваня клебаніі – парафіяльного дому, в якым предвиджено додатковы поміщыня під ґандльово-услуговы льокалі до вынаятя. Они міцно підперают материяльні належыте функционуваня парафіі.

Цілу посесию оточено гардым желізным огороджыньом, з трьома кутыма ворітцятами і двома отверанками. Ціліст огороджыньова споєна єст солідным циментовым підмурком прикрытым прикрашаючом цеґляном верством. Подворец выложено ґранітовом кістком. Осталы церковной парцелі призначено під травникы і квітовы грядкы. Придбано тіж декораційны кущы і деревка. Задбаний комплекс тішыт око.

Відомо, же так поважну будову спомагала векшіст парафіян: пінязьом, роботом і добрым словом. Руководила йі Церковна Рада, до котрой входят: Ваньо Щыпчык – ґазда, Ваньо Дзядик – книґово-фінансово-розрахунковы справы, Ваньо Косовскій –

Церков Воскресенія Христового то уж друга святыня православных Ліґничан, ужыткувана од кінця 1976 р., адаптувана з колишнього євангелицкого костела (передтым, од 1948 рока православны богослужыня одбывали ся в бічній каплици євангелицко-ауґбурґской святыні при колишній ул. Паненьскій). ⇨

скарбник, членами зас сут – Ваньо Кобані, Ярослав Канючок і Володислав Волковскій. Цілости вшыткых діянь формально-правных, якы звязаны сут з будівльом, патронувал, дозерал, провадил і фізычні помагал парох нашой Церкви о. Любомір Воргач. Завершыл вшыткы роботы выкінчыньовы, анґажуючы до них прыватны фірмы. Поміч давали тіж парафіяне не належачы до Церковной Рады як: Ваньо Юрко, Андрий і Володислав Ппласконі, Михал Басальґа. Фаховым оком дозерали – Штефан Косовскій – Інспектор Надзору і Олег Рыджанич – Кєрівник Будовы.

Гнеска в парафіяльных помішчынях мают місце стрічы з нагоды свят, припадаючых річниц і інчых інтересуючых і значучых подій з парафіяльно-релігійного жыття. Ту ведены сут лекциі Закону Божого – релиґіі для діти і молодежы, ту одбывают ся пробы хорів – церковного і молодіжного.

Штораз барже розвиват ся жытя при церкви. В претягу лем дворічного з гором ужыткуваня нового парафіяльного дому одбыло ся ту такой тридцет ріжного рода стріч.

12 квітня того рока зорґанізувана была стріча для старшого покоління парафіян, яку попровадил о. Любомір Воргач. Темом стрічы было *Чудеса Боскы в Православній Церкви на претягу віків.* Част перша, теоретычно-історична, оперта была на знаных і удокументуваных фактах чудес. По ній высьвітлений был фільм документуючий оббесідуваны попередньо чудесны факты, якы на претягу віків мали місце не лем в Святій Земли.

Люде, якых зобрало ся в числі тридцет пят осіб, вынесли вельо пожыточных відомости і дознань збогачаючых іх духове жытя. Через ні потужыли тіж своє віруваня. Потверждали тото в своіх выповідях підчас дискусиі, яка одбыла ся в наступстві двох попередніх части. Высловили тіж потребу наступных такых стріч. Найближшу вызначено на май а єй темом буде жытя і діяльніст Просвітители Славян – Св. Братів Кірила і Мефодия.

З радістю голошу при тій нагоді што молодіж нашой парафіі пережывала таку стрічу в інчым, одповіднім для них часі. Стрічам з молодежом проводят о. Любомір воргач і дириґент Адам Кондрацюк. ●

⇦ Днешня плебанія стоіт на місци старой камениці, ужыткуваной през православну парафію, в якій пред 20. роками нашло перше своє притулиско Стоваришыня Лемків.

На ювілейний – в Руснаків Шырокой Рівнины
X. Сьвітовий Конґрес Русинів
квіточок мій несьмілий

Сьвітовы Конґресы Русинів! То окремий долгій фільм з кадрами – кліточками вандрівного жытя. На семох з девятьох минулых єм был. На ювілейным – X. Сьвітовым Конґресі Русинів в Рускым Керестурі (Сербія) і Петровцях (Хорвация) не буду. Але мам дяку черкнути Вам, Ґаздам і Гостям Конґресу, тых пару слів – жебы сте знали што в мыслях го тримам, што в собі го мам, же не обоятным мі – якій він буде.

Од гостинной страны знам, же буде великодньо-русальнородинний, од орґанізацийной, мериторичной страны – перфекцийний. Адже роблят го Руснакы Шырокой Рівнины, а они знают тото робити. Навчыла іх нужда посеред чужыны. В долгій, нелегкій дорозі до самозахованя отчызна з конечности стала Отчызном серця. І в ній, за остатнє сто років, поставили прекрасний, тырвалий – як з мрий Павловичовых – Народний Храм. Правда, аж і будівля храму попри вышнє покровительство вымагат дозераня, опікы. Не старчыт зложыти рукы до молитвы і благодарити за тото, што ся уж звершыло. І тоту дбачіст о ден насущний і о заран видно в нашых Руснаків. Далеко од Ґорніцы *превертают горы*, хоц час недавно минулий, так милостивий для вельох ближніх стран, Ім – о парадоксе! – так поплакати дал. Та не знивечыл іх діла (хоц і споcеред них неєден плугатар лишыл тягати рідну борозду), бо поставлене оно, тото діло, тот храм народний на міцным фундаменті, на души, але і на працы, розумі, як голосит іх максима.

Знам, же Руснакы зорґанізують X. Сьвітовий Конґрес Русинів перфекцийні, так як зорґанізували III. Конґрес в 1995 році, так як презентуют ся на конґресах, конференциях, фестивалях, народных святах в цілым русиньскм сьвіті, в тым і на нашій Лемковині та серед лемківскої діаспоры. Та знам тіж, же не (ци не лем) од іх професийной орґанізациі, мериторичной фаховости залежало буде – ци ювілейний, отже в якысій мірі выняткový, особливий X. Сьвітовий Конґрес Русинів принесе сподіваны плоды.

Сподіваны! Уж саме тото слово такой провокує до наступного, похідного зьвіданя. Бо што то конкретні значыт – сподіваны? Чого ся маме сподівати по X. Конґресі? Выполніня резолюций передконґресовых засідань Сьвітовой Рады Русинів? Зміст тых резолюций (поміщаных реґулярні лем в выходячых в Словациі „Народных Новинках" а спорадычні в інчых часописах русиньского сьвіта) знают членове той же ССР. Теоретычні мали бы тыж знати вшыткы делеґаты на конґрес. Та як нам припоминают минулы конґресы, николи не зводят ся они **лем** до реалізованя вказівок з передконґресовых резолюций гейбы на совітскій максимі *выполняй-перевыполняй*. Не лем на одверхніх запрптоколуваных інструкциях операт ся суть, ідея нашых конґресів. Вельо делеґатів, хоц дома сут, а бодай – як єм рюк – мали бы быти обізнаны з проблемами, іде на ні (ай я так ходил) зо своім „назапротоколуваным" больом, зо сво-

⇦ Вершыном нашых пережыван, будуючых подій на III Сьвітовым Конґресі Русинів, 1995 рока в Рускым Керестурі была інсценізация драмы Дюры Папґаргая *Ровняцкы соблазны*. Як написано о десят років пізнійше, на пляньши ілюструючій історию Конґресів, в Креници, при нагоді VIII. СКР: ***„Ровняцкы соблазны" Дюры Папґаргая годни были навести на праведну дорогу і найбарже соблазненых.*** Фото: І. Дзядик.

„Бесіда" (котра з кінцьом червця /юна/ 2009 рока одсвяткує – жаль, же лем в мыслях редактора – своє ХХ-літя) од початків істнуваня інтересувала ся жытьом, писаным словом Руснаків Шырокой Рівнины. ⇨

іма надіями. Не все даст ся іх, уж гын на місци – в Пряшові, Празі, Будапешті, Ужгороді, Сиготі ци Рускым Керестурі высловити, не все є час на „маленькы" справы, та чловек про то має душу, жебы надіі не тратил. Николи!

Зрештом, надія вышня не зводит ся лем до высловліня своіх болів. З достойной трибуны мож не проречы ани єдного слова, але видіти, чути як бесідують інчы. Жебы пак, кєд приде ся домів, розповісти жені, дітьом, сусідови, ци – кєд ся має таку схопніст і можніст (а тоту ся уж має, завдякы тыж і Конґресам) – описати в домашній ґазеті.

Зрештом, Конґрес то не лем трибуна. Конґрес то можніст стрічы зо своіма людми з далекых кутиків сьвіта, можніст бесіды, акуратні, не лем о болях, але і радостях, доконанях. А сут они не раз, завдякы тыж і Конґресам, великы. І неправда то – як гырмит ся з поза- ци пост-конґресовых трибун, передає в Інтернеті, же: *все 9 русинских конгрессов под водительством Магочия, проведенных ранее по всем странам где проживают русины, не приблизили ни на пять решение русинского вопроса* (...).

Бо што то є *решение русинского вопроса*? І ци рішати го треба сокыром ци пером, головом?

Так, не берте сой малых неповоджынь до серця (хоц оно преця про кажду не в кошарі овечку болит). Конґресуйте щесливо! Та щесливо, зас з дачым, Домів вертайте. Вы же – богаты душом і розумом – Руснакы Широкей Ровнїни здрави оставайте!

солідарний з делеґацийом
Стоваришыня Лемків
Петро Мурянка

Бесіда

ZARZĄD GŁÓWNY STOWARZYSZENIA ŁEMKÓW

* * *

ГОЛОВНИЙ ЗАРЯД СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

ЛЕМКІВСКІЙ ДВОМІСЯЧНИК + РІК ВЫДАНЯ VII + Нр 3-4 (24-25) 1995 + КРЕНИЦЯ - ЛІҐНИЦЯ

250

ГАВРИІЛ КОСТЕЛЬНИК

БАЧКО МОЯ

Бачко моя, Бачко!
В тым шырокым сьвіті
Я за тобом тужу, —
Не знам де ся діти.

Волю твої пісні,
Што іх вечер несе,
Як тоты, што ґрают
Царям і принцесам.

Волю твої поля
Жытом засіяны,
Як цілого сьвіта
Палацы камяны.

Ты мі серце дала
І лем тебе оно
Любит, розуміє,
Як лем серце годно.

Во шырокым сьвіті
Як без серця жыю —
Мам ту дост занятя,
А о тобі сню.

Витаме Участников XV Лемківской Ватры на Чужыні!

СЕРЕД ШЫРОКОЙ РІВНИНЫ

В мікробусі їхало нас осмеро. Не рахую кєрмича, бо він нас лем вюз, хоц выглядал на більше важного од нас - делеґатів на III Сьвітовий Конґрес Русинів. Білий мерцедес - гордіст кєрмича - то спинал ся, то падал по міцно горбатій Словациі, аж по парох годинах зачал спокійні плынути по рівнинах Паноніі. Так нас і донюс до валалу, котрому мено - як інформувала таблиця - Рускі Керестур. В селі-містечку ниякого колесного руху (так было уж од границі мадярско-сербсой). Кєд єм дал тому выраз зачудуваня, наш Андрий, вшыткознаючий Ведучий, загугнал - ембарґо, колеґо, ембарґо, авто на воді не буде ходило.

Спокій, тишына Рускоґо Керестура была лем позірна. Авта не їздили, але Руснакы шмиґали то ту, то там. Перший зарваний поінформувал нас гарді як трафити там, де треба трафити. І уж ся витаме зо знаємыма лицями. На закватерованя, до комплексу шкіл ім. Петра Кузмяка повюл нас сам ґазда, п. Михал Варґа.

Од того моменту зачало ся наше зачудуваня Рускым Керестуром. Нам, розогнаным, нам котры не зазнали той чести, жебы вчыти ся даколи рідного слова, в головах не могло ся помістити, што ту, в тій школі щебече по свому понад пів тисяча Руснаків. Лем в основній школі. Бо містит ся ту і ґімназия, котрой учеников - акуратні на час Конґресу - звільнено з занять, жебы в інтернаті могли замешкати гості зо шырокого сьвіта.

До "Петра Кузмяка", бо так зовут в скорочыню Руснакы свою школу, вертати будеме без три дни (і три ночы). Думаю, же і я ся верну іщы до проблему шкільництва - бо буде ґу тому тематычна нагода. Тепер же, в пятничне пополудне, нич нєє іщы конґресовых занять, поведу Вас дакус по Рускым Керестурі.

Руснакы привандрували на місце днешньоґо Рускоґо Керестура в 1745 році. Біжучого рока празднуют 250 річницю той події. Велику мурувану церков Св. Миколая побудували в 1784 році. Єй высокій, полний іконостас находит ся днес під охороном державы. В пантеоні Руснаків спочывают і двох владыків.

Недалеко церкви - "Замок". Так зовут стару школу. Доправды выглядат як замок. І кєд сме уж ту, повім тых пару слів о шкільництві слів, до котрых єм ся розганял. Ту з нагоды ювілею і Конґресу орґанізувано выставу малярства і шкільных підручників, выданых в рідным языку. Та не лем до наукы языка, а і до істориї, ґеоґрафії, математыкы, фізыкы, хемиї. І так дале і тому подібне. Соткы підручників, выдаваных од давна. По свому! Што - не хце ся вірити? А не хце!. Чом нас на такє не стати?! Зьвідайте ся вы мене, а я вас.

(продолжыня на стороні 11)

ГОРА ЯВІР РОСНЕ

Од парунадцетьох років ходжу на Гору Явір в ден праздника Апостолів Петра і Павла. Што рочок здає ся мі выжша, тяжше мі на ню выйти, але не зато повідам - же росне. Хто бывает ту, хто был ту того літа, признат што на тым сьвятым місци зберат ся штораз більше нашого віруючого і вірного народу.

(продолжыня на стороні 11)

Тота стріча дозрівала од початку літа. Втовды бо,30-го червця, на першым поконгресовым засіданю Інтерреґіональной Рады Русинів в Меджелабірцях збесідували мы ся конкретнійше. Пан Ґавриіл Колесар з рédакциі "Рускоґо Слова" повіл: "Ніт справы, - в чым лем буде можливе - поможеме.

Таким чыном, по пару місяцьох, гардого осіннього дня, 5-го листопада заіхало перед

"БЕСІДА" ГОСТИЛА "РУСКЕ СЛОВО"

ІРИНА ҐАРДИ-КОВАЧЕВИЧ

НАСЛІДСТВО

Дідо мій,

дім біле авто з котрого высыпало ся четверо радісных,полных жытя люди. Трое

АНДРИЙ КОПЧА

Десятий раз...

Был 1991 рік. Зачынала ся друга половина марця. Стоваришыня Лемків (зареєструване 7 квітня 1989 рока) діяло уж два роки, было по своім першым Конгресі (8 грудня 1990 рока) і здавало мі ся, же є єдином лемківском (русиньском) орґанізацийом в Европі і другом, окрем Лемко-Союза в Гамериці на світі. Очывидні чул єм, же на Словациі ци в Югославіі жыют Русины, але не знал єм, же і они мают свої орґанізациі.

І гнет ся вказало, же мают іх не лем они. Власні в половині марця пришло запрошыня на І Сьвітовий Конґрес Русинів до Меджелаборец, товды іщы Чехословация, в днях 23–24 марця 1991 рока. Запрашала нас Русиньска Оброда. Но і поіхали сме. Зо заходу, де народило ся Стоваришыня: Ярослав Горощак – заступця ведучого Головного Заряду СЛ, Миколай Падухоич – член Головного Заряду, Ваньо Ковальчык – ведучий Головной Комісиі Ревізийной но і я – ведучий Головного Заряду. З Креници забрали сме Петра Трохановского – другого а барже першого заступцю ведучого Головного Заряду СЛ. Кус сме ся бояли, же можеме мати проблемы на граници, бо іщы товды треба было мати офіцияльне запрошыня а ми мали сме лем од «якысой» «Руской Оброды». На щестя оно старчыло. В невеликых, положеных зараз при граници з Польщом Меджелабірцях, перед великым, недавно отвореным Містецкым Домом Культуры ждали нас другы члены нашой делеґациі: Ольга Каня, Александер Клімківскій – ведучій Кружка СЛ в Креници, Павел Макух і Павел Стафиняк. Вшыткы они были членами кружка Стоваришыня Лемків в Креници. Але окрем них так перед домом культуры, як і в його сінях было полно люди – участників І Сьвітового Конґресу Русинів. Вшыткых іх (нас тіж) витал прекрасным сьпівом мужскій хор «Заруба» з недалекого Нягова. Розсіли сме ся в величезній сали, котра была полніцка і могло в ній быти бл. 500 люди. Зобраных привитал Александер Франко – місцевий учытель і ведучий «Русиньской Оброды» в Меджелабірцях. Потім попросил за президияльний стіл Василя Турока – Ведучого «Русиньской Оброды» в Чехословациі, проф. Павла Р. Маґочия – представника русиньских орґанізаций в ЗСА і Канаді, Василя Сочку Воржавина – голову Общества Карпатсых Русинів з Украіни, Любоміра Медєши – предсідателя «Руской Матки» з Югославиі но і мене. Запросил тіж представників украіньскых орґанізаций. Обрады І Сьвітового Конґресу Русинів были барз горячы і емоциональны, головні завдякы великой «делеґациі» Русинів з Підкарпатя, котрых приіхал найменше полний автобус (декотри джерела бесідуют, же аж два!!!). Ґенеральні І Сьвітовий Конґрес Русинів сполнил свої головны заданя: вказал сьвіту, же Русины сут окремым народом і же можут спільні діяти на меджународній арені. Делеґация з каждой державы рекомендувала свойого представника до Сьвітовой Рады Русинів. Зас тоты предстваникы выбрали спомедже себе ведучого, котрым остал Василь Турок – ведучий «Русиньской Оброды». Делеґация Лемків/Русинів з Польщы зголосила готовіст зорґанізуваня ІІ Сьвітового Конґресу Русинів в Креници і таку постанову І СКР в Меджелабірцях піднял.

В днях 22-23 мая 1993 рока Стоваришыня Лемків зорґанізувало в Креници ІІ Сьвітовий Конґрес Русинів. Одбыл ся він в самым центрум того курорту, в конференцийній сали Головной Пияльні. Брала в ним тіж участ (хоц в неполным складі) делеґация Русинів з Угорщыны, репрезентувана през Орґанізацию Русинів Мадярска. Єй ведучий – Гавриіл Ґаттінґер-Клебашко вошол до Сьвітовой Рады Русинів, котрой ведучым на дальшы два рокы остал зас Василь Турок зо уж товды Словациі. Делеґатами Стоваришыня Лемків на ІІ СКР были: Олена Дуць-Файфер, Ваньо Дзядик, Штефан Дичко, Ярослав Горощак, Мариюш Груша, Ольга Каня, Андрий Копча, Штефан Косовскій, Миколай Падухович і Петро Трохановскій.

⇦ II Сьвітовий Конґрес Русинів, орґанізуваний Стоваришыньом Лемків был великым народным святом і великом маніфестацийом нашого „я".

Коли в Креници піднято постанову, же III Сьвітовий Конґрес Русинів одбуде ся в Рускым Керестурі (Югославія) одраз появили ся обавы, же не є то найліпше місце. В Югославиі была война і нихто не знал як буде за два роки. Але в 1995 році мала быти 250. річниця переселіня Русинів з Шариша і Земплина на бачваньскы рівнины і Сьвітовий Конґрес Русинів мал єй упамятнити. 25 мая 1995 рока делеґация Стоваришыня Лемків выбрала ся в далеку дорогу. Рахувала лем 8 членів. Были то: Мирослава Хомяк, Ваньо Дзядик, Штефан Дичко, Володислав Грабан, Андрий Копча, Миколай Падуховіч і Петро Трохановскій. На місци вказало ся, же не лем наша делеґация приіхала в неполным складі на III Сьвітовий Конґрес Русинів, котрий одбыл ся 27-28 мая 1995 рока. На приклад «Русиньска Оброда» прислала лем 4. представників. Зато Русинів Підкарпатя «репрезентували» ...дві делеґациі, з котрых єдна неґувала другу. Подвійны делеґациі з Підкарпатя стали ся іх фірмовым знаком. Так было тіж на наступных Конґресах. Зато сам III Конґрес Русинів был барз добрі зорґанізуваний і вшытко одбыло ся згідні з пляном. Не чуло ся войны, котра была неціле... 100 км од Руского Керестура. Третій раз выбрано Василя Турока на ведучого Сьвітовой Ради Русинів. Принято тіж нового члена СКР – Чехы, котры репрезентувало Товариство Приятелів Підкарпатской Руси.

IV Сьвітовий Конґрес Русинів скликано до Будапешту на 29-30 мая 1997 рока. Был то перший конґрес, котрий одбыл ся в столици державы. Для Русинів было то символічне місце. В часах Австро-Угорщыны для векшыны Русинів (окрем Русинів-Лемків) была то столиця держави. Конґрес одбыл ся в самым серци Будапешту – на Горі Ґелерта, в замку мадярскых королів. Місце чудове, хоц орґанізация конґресу не была найліпша. На нового ведучого выбрано... зас дотеперішнього – Василя Турока. Делеґация Стоваришыня Лемків зас рахувала лем осмеро делеґатів. Были то: Олена Дуць-Файфер, Мирослава Хомяк, Ярослав Барна, Ваньо Дзядик, Любомір Горощак, Андрий Копча, Славомір Молодчак і Ярослав Воргач.

О орґанізацию Сьвітового Конґресу Русинів забігали Русины Підкарпатя іщы на конґресі в Креници а потім в Рускым Керестурі, але з ріжных взглядів, м.ін. політычных і фінансовых ім го не признано. Стало то ся аж 25-26 червця 1999 рока. До Ужгорода на V Сьвітовий Конґрес Русинів зъіхали делеґаты зо Словациі, Югославіі, Чех, ЗСА, Канады, Польщы і очывидні Украіни. Наша делеґация рахувала лем семох делеґатів. Были нима: Ваньо Дзядик, Андрий Копча, Миколай Падухович, Михал Сандович, Демко Трохановскій, Петро Трохановскій і Лука Возняк. Николи перше ани потім противникы русиньскго руху (а такых не бракує) не маніфестували в часі Конґресу. Стало ся то лем на Украіні. «Протестантів» не было дуже і скоро іх перегнано спід двери, але на жаль, были. А сам Конґрес в ничым не одставал од попередніх а і політыкы не было в ним за дуже. Ведучым Сьвітовой Рады Русинів выбрано зас (уж остатній раз) Василя Турока, котрий впровадил русиньскій рух в XXI столітя.

(дале буде)

Голосы з тамтых років

Я чекал на тот Конґрес долгых 32 роки. То правда, што повіл Пан Ґоч, же Лемкы зачали ся орґанізувати в 56-57 році в Зеленій Горі і Вроцлаві. То втовды зобрало ся кус запаленців і од того ся зачало, і... одтамаль, зо Зеленой Горы СБ розогнало нас по цілий Польщы. Я пішол до Кошаліна, Стефановскій в Горы, Ваньо Креницкій до Ґданьска. В Зеленій Горі остал Ярослав Мерена. Осередок лемківскій был в Зеленій Горі, осередок проукраінскій во Вроцлаві. Там остало до гнеска двох діячи, о котрых гнеска сте ту чули. Уж втовды в орґанах такых, котры позволили ім остати на своіх становисках. (...)

Припомнул ся мі такій польскій афорызм: „Прагніня вітців оджывают в ґенах внуків." Барз добрі ся стало, же молодше поколіня, мої гнеска внукы, зачынают підтримувати свій язык, свою культуру. (...) Стало ся барз добрі, же врешті, по тильох роках повело ся створити чысту орґанізацию лемківску. І таку хтіл бым, докля буду жыл, жебы сте Вы, молоды люде – заховали. Не маме ся чого стыдати в нашій історіі., не маме ся чого бояти в днешній діяльности. Мы старшы, в міру нашых можливости, будеме ся старати помочы Вам.

(...) Лемківскій характер є барз міцний, выхований на каміню, на чорным хлібі. І тот характер одзывал ся буде в ґенах Вашых внуків. І зато жычыл бым новому зарядови, якій буде – тримайте свій курс. Дякую!

(з выступліня Ярослава Зволінского на I Конґресі СЛ; публикуване в „Бесіді", Нр 4-5, 1990)

ІВАН ДЗЯДИК

Стоваришыня Лемків святкує своє ХХ-літя

В суботнє пополудне, 23 мая 2009 Господнього Рока на ватряных просторах в Михалові зобрали ся діяче, прихыльникы лемківской культуры, мешканці Михалова і запрошены гості на святкуваня ювілею – 20-літя діяня Стоваришыня Лемків.

Так, то уж двадцет років, а здає ся, же то так недавно ся зачало. Час скоро минул як бы „з бича стрылил".

Велькє свято Стоваришыня Лемків розпочало ся дакус по 17. годині. Як пред каждом Ватром, так і на тот раз, Ведучий нашой орґанізациі Андрий Копча – при музычных мотывах пісні *Тяжко жыти на чужыні* в выконаню ансамблю „Ластівочка" – зложыл вязанку квітя при Камени з пропамятном таблицьом, посвяченом 50. річници „Акциі Вісла". Пак ансамбль просьпівал іщы пісню – гымн *Горы нашы* і зобраны перешли до ватряного амфітеатру.

А были серед них: Бургомістр Міста і Ґміны Хоцянів Ф. Скібіцкій, представителе лемківскых орґанізаций, Ведучий Стоваришыня „Руска Бурса" в Ґорлицях Богдан Ґамбаль, Голова Кружка Объєднаня Лемків в Ліґници – Адам Вьєвюрка і Ірина Быбель – представитель Лемківского Ансамблю Пісні Танця „Кычера". Не приіхал представитель Музею Лемківской Культуры в Зындранові, але п. Теодор Ґоч прислал сердечне поздоровліня для діячів Стоваришыня Лемків і вшыткых зобраных на святі. Жычыл для Стоваришыня дальшого добого діяня для добра нашой культуры, нашого народу. Поздоровліня надышли тіж од Стоваришыня Любителів Лемківской Культуры в Стшельцах Краєньскых.

Ведучий Стоваришыня Лемків Андрий Копча в своім вступным слові привитал запрошеных гости і вшыткых зобраных та розповіл коротко про історию покликаня Стоваришыня, о людях заанґажуваных в тоту справу і трудных моментах при реєстрациі Стоваришыня. Не забыл тіж про тых, што 4 марця 1989 р. были участниками зобраня, на котрым засновано Стоваришыня. Листа обнимала 38 назвиск (представиме ю при нагоді – то барз інтересуюча лектура! – Ред.), сосеред котрых пару осіб „выкыршыло" ся одраз. Тоты што остали вірны Стоваришыню вшыткы были нагороджены почесныма грамотами, хоц не вшыткы могли іх власноручно одобрати. Специяльну грамоту Почесного Члена СЛ отримал п. Адам Барна.

На сцені грал, сьпівал і танцувал ансамбль Стоваришыня Лемків „Ластівочка". Окремо, на двоі гушлі, выступили тіж дві членкыні „Ластівочкы" – сестры Бочнєвич, в выконаню котрых почули мы, так лемківску музыку як і творы сьвітовой клясыкы, што символізувало любов до свого а попри тым не одставаня од інчых з высокой поличкы.

При святкуваню каждой річници приходят мысли з минулых років. Тепер тіж так было. Ярослав Горощак попровадил проґрам „Спомины". Знає цілу дорогу твориня Стоваришыня, од давна занимал ся справами лемківской культуры, был спілорґанізатором михалівскых Огниск і членом ансамблю Лемковина. На сцену до дискусиі попросил Митра Русинка, котрий то акуратні зорґанізувал 10 грудня 1988 р. в сьвітлици православной парафіі в Ліґници стрічу і запросий як прелеґента його (Ярослава). Тото зобраня – як споминат Русинко – было зорґанізуване в добрым часі, бо в Польщы зачали „тріщати леды" і наступувала демократизация. Запамятал собі тіж як на тым зобраню сідил собі в куті молодий чловек, котрий пак повіл, же має до выставліня на сцені театральну штуку *Одтяте коріня*. Тым чловеком был Андрий Копча. Выкорыстал він нагоду до створиня лемківского театру, але тіж влучыл ся міцно до реалізуваня думкы о створиню лемківской статутовой орґанізациі. А творити ю треба было і мож было, бо – як повіл Я. Горощак – анкєта на тему народового почутя, котру препровадил вказувала же подавляюча част тых же анкєтуваных чує ся Лемками, не інакше. Тамтот час споминал тіж на сцені Штефан Косовскій, котрий міцно ся влучыл до товдышньой діяльности, а котрий єст, попри А.Копчы, єдном з двох осіб што все были в Головным Заряді і остали до гнеска.

Дискутанты были згідны, же за двадцет років зробило ся дуже, але меньше як ся хотіло. Жалували, же за тот минулий час так мало остало задокументуване, в тым і з памяти минулых поколінь.

В дальшій части свята пришол час на покріпліня тіла. Орґанізаторе забезпечыли вшелякы напиткы а до ідла на „шведскым столі" ничого не бракувало. Найбарже смакувал домашній хліб зо шмальцом і квашеным огурком, котрий напекли михалівскы ґаздыні. При огниску зас печено кобасу, попивано ріжныма напитками (кроплі не было) і райцувано о ріжных справах.

До танця грал ансамбль „Шугай" з Пшемкова. І аж пізном пором пращано ся: — Да наступного ювілею! ●

Горы нашы, Горы нашы, Горы нашы Карпаты...

⇧ — Складам поклін трагічній минулости!

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ СВЯТКУЄ СВОЄ 20-ЛІТТЯ

XX РОКІВ

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

⇦ 22 липця 1989 рока. Перша велька акция Стоваришыня Лемків – на VII і... остатній ЛЕМКІВСКІЙ Ватрі в Горах. Пак найвекшом імпрезом, взятом під опіку нашой организациі стала ся Лемківска Ватра на Чужыні (зн. горі).

На сцені – Злий (Андрий Копча), для сцены – робил добру роботу, якой овочом был...

пронимаючий образ страдань нашого народа – *Одтяте коріня* (1989)

а тіж Русенків *Вертеп в Карпатах.*

Дозріл час на І Конгрес СЛ. ⇩

Вельком справом было розпочатя наукы лемківского языка, 1991 рока – в Устю Р., пак в Креници - ту на лекциі лемківского славний Яцек Куронь.⇩

Выдавано ⇨

Родили ся новы циклічны імпрезы.
Гожівскій Кружок СЛ
од 1993 рока зачал організувати
Стрічы з Лемківском Культуром.

Од 1994 рока Осін спілорганізувало Стоваришыня Лемків, од 1997 было головным орґанізатором.

Было газдом II і VIII Світового Конґресу Русинів.

Конґресы і Бієнале міцно вписали ся лемківском культуром в жытя курорту

Фільм *Акция: „Вісла"* порушыл серця. ⇩

⇧ В 90. річницю Талергофу на місци оддано чест предкам-мученикам.

Пришол час вчыти лемківскій язык на рівни гімназиі і середньой школы. Перший раз в історіі.

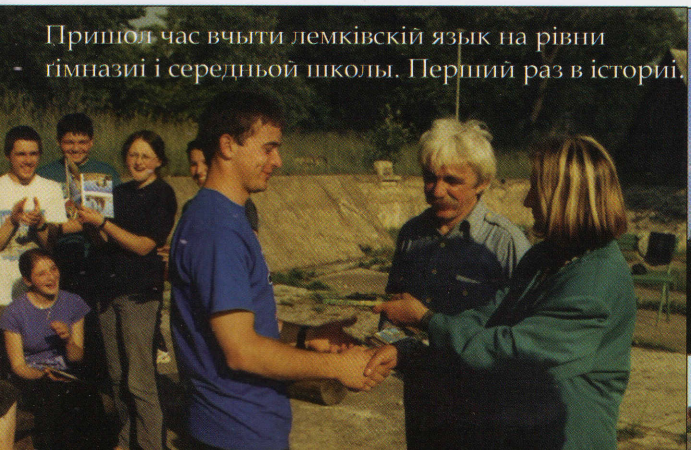

Нагороды на Ювілей

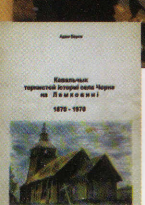

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ СВЯТКУЄ СВОЄ 20-ЛІТЯ

Веце знимок найдеш на: www.stowarzyszenielemkow.pl

20 РОКІВ „БЕСІДЫ"

Бесіда

ZARZĄD GŁOWNY STOWARZYSZENIA ŁEMKÓW

ГОЛОВНИЙ ЗАРЯД СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

РІК II № I-2 /2-3/90 КРЕНИЦЯ

ВОЛОДИМИР ХЫЛЯК

ГУМОР ЛЕМКІВ

Кождий нарід мае свій особливий спосиб проявліня веселости і быстроты розуму. Я не рутынуваний знавец вшыткых цивілізуваных народів - недалеко ем одышов од рідного порога; - та о кілько з прочытаных творів ріжных народів міг ем познати, найбыстрийшыма числят ся Французы. Простий парыжскій гамен легіцько зрозуміє дотеп, над котрым прозаічний Мадяр немало ся наголовит. Дотеп французкій е легкій а при тым глубоко обдумаиний, порываючий, розвеселяючий. Англик, противно, осаджат быстроту свого розуму на вынаходжыню двозначности в словах. За примір най послужыт Шекспір. Його дотеп е тяжкій, як тяжка і повільна натура Англика./.../

Роджений серед Лемків, жыючы од дітиньства з нима, і ...

/Продовжыня на стор. I4/

ЯКА БУДЕ...

Яка буде Ватра'90? Та, ЛЕМКІВСКА!, - жадна інша! - одповіст кождий Лемко. І хтілобы ся мати таку надію, але знае ся мі чогоси, же будеме в ній, в тий надіі, - заведены.

Організацийний Комітет тогорічной Ватры, а скорше - актыв якій го покликав - то люде, котрых діяльніст, хоц знана е Лемкам, не завсе служыла іх справі. Не іде мі ту о погляды тых люди /бо треба іх вшанувати/, лем о іх пыху і нетолеранцию, брак

/Продовжыня на стор. 6/

МАЛЮВАНЯ РУСЕНКА

На перший позір повыжший наголовок здати ся може дакус дивний. Уж і про то, же Русенко /окрем писаня/ більше рысував, як малював, але передовшыткым про языкову форму. Крашше бы може звучало: „Русенкове малюваня"; кед бы мі о не ходило. Лем же я не замірюю писати о Русенковым малюваню, а о малюваню Русенка, малюваню на окріслений кольор, ци кольоры. А же е оно барз прымітывне - можу го сміло назвати бабраньом.

Аж прикро, аж болит, же в сотну річницю народжыня нашого Учытеля, заміст писати о Ним спокійно, передставити тото, што е для нас істотне в Його поe-

/продовжыня на стор. 2/

Правду речы – не знам од чого зачати своє писаня о двадцетьох роках істнуваня „Бесіды".

Найлегше бы было зачати мудро-історичні. О тым – як то передше, нич дашто зас было, долго ничого не было, а кєд і было, та такє якысе, гейбы не до края наше было. Але о тым, Вы, старшы, з жытя, Вы, молодшы – з розповіди ай з писаного слова знате. Писал о тым і я, акуратні пред двадцетьома роками, ай передрук того (*Лем адзимка, але своя*) помістил єм в попередній „Бесіді". Товды ніт смысла повторювати сесы знатя.

В такым же разі, кєд не історичні, та неісторичні зачати. О товдышніх діганяных днях (яка же то істория?!).

Отже, был май, червец 1989 рока. Не знам ци был погідний, такій як мал бы быти, тот час. Не памятам. Не тямлю як квитли каштаны, хоц, як каждого рока, ачий квитли. По сьвіту кєд ся ходило, та з очми до тротуару, зас з вікєнця на піддашу, зверненого в страну ул. Польной (хоц дім ся числил до ул. Крашевского 36) невельо было видно. За высоко тото вікєнце было, для мя за высоко. Небо лем годен єм был видіти, кєд был єм годен. Тыма днями писал єм до „Голосу Ватры":

Сім. Маґічне число! Дуже культур, од старожытности по днешній ден, виділо в ним якысий символ, прообраз, якысу таємничіст. Знаме вшыткы історию біблийного Йосифа і його пояснюваня фараоновых снів. (...) А одгварюваня вроків, а лічыня всякой нечыстоты тілесной і душевной? Лем порахувати од сім до заду, дунути, плюнути і – як руком здойме!

Лемківска Ватра – Сема! Яка будеш? Ци выявит ся на тобі, а кєд так, то – в якым виді, в якій формі, маґічне – СІМ? Ци почислят тя в памяти як завершаючу богаты фараоновы рокы, по котрых приде страшенний голод, ци може (бо в маґіі вшытко можливе) – одворотні?!

Такій то был воєтливий – як сами знате – час. В повітрю (хоц єм по сьвіту мало ходил) і пахло... і смерділо. Ішла баталія о Ватру, м.ін. на шпальтах „Нашого Слова". В реченым „Голосі Ватры", на остатній – так бы речы – основній страні помістил єм лист п. Миколая Бахора, Украінця спід Перемышля, писаний до „Нашого Слова" (де го не помістили), пересланий тіж до відома нашой редакциі. Мож сой выобразити климат тамтых дни, кєд аж і сам Украінец, але чесний (інакше як деякы „нашы") гварил: *Для Лемків їх Ватра є великою святістю. Бо вони самі її роблять. Не хочуть, щоб хтось їм підказував, тимбільше УСКТ. Хочуть бути вільні від усього і по мойому – мають рацію.*

Гей, мы мали рацию, але не мали мы силы, ци радше – плечи. І ци не за барз были мы засмотрены, гейбы в образок, в новопокликане Стоваришыня Лемків?! Правда, такє зашмариня аж гріх ту ставляти, але дакус істины

⇦ „Бесіда" Нр 1-2 (2-3) 1990. Перший і єдиний выданий в 1989 р. номер презентували мы при нагоді 100. выданя часопису.

годно в ним быти. Сам я, завершаючы „Голос Ватры", писал:

Дорогы Чытачы „Голосу Ватры" // (...) Прагну Вас щыро перепросити (іщы нич встигнете мя звідати), зато, же „Голос Ватры" має лем 8 сторін. Не выникло то з нашого лінивства, бо мы люде барз робітны, а зо ситуациі, яка ся щесливо вытворила. // ***Маме уж свій лемківскій періодык - „Бесіду". В ній будеме писати о добрых і ліпшых нашых справах.***

Тым способом уж сме при курсі діла, але позвольте іщы на пару зауваг однісні приведеного тексту. Писал єм го в кутику, якій порожній мі остал, уж по зредаґуваню решты „Голосу Ватры" як і цілости „Бесіды". Писал єм го одручні. Выкпил єм ся з Чытачів, же чыню тото (одручні) з пошаны. Пошану то я мал, лем не мал єм... машыны до писаня. Мусіл єм ю, пожычну, оддати.

Так і перший номер „Бесіды", запертий 28 червця 1989 р. (друкуваны были оба часописы враз, треба было встигнути на Ватру), лишыл ся і єдиным выданым в тым же 1989 році.

А як ся робило „часописы" в тамтым часі? Деси-м колиси черкнул о тым мале слово, повісти – лем дітхнул проблему. Тераз, при нагоді 20-літя час бы ся дакус розбесідувати.

Складаня шпальт приготовлюваных при помочы обычной машыны до писаня уж товды явило ся сьмішне. Адже іщы за бабусі Австриі часописы (в тым од 1911 р. наш „Лемко") выходили, на даний час, професийні. Як то ся робило в оных предкомпутеровых часах виділ єм в 60. роках в Редакциі „Наше Слово". Не буду очывидні описувал ціло долгого технічного процесу (котрого і сам гнеска добрі не тямлю), дост же ламаня з вытятых тасьм надруку, клиіня іх на розрысуваны шпальты робили мы подібні, мануфактурово, ручно-„професийні". То жмудна робота (терпелива была в тым моя жена Ганця). Та найпаскуднійшом паскудом был сам „надрук" – преписуваня текстів на машыні до писаня. Повісте – чом? Та-ж то машына до писаня!

...Приіхал раз до Креницї п. Ярослав Зволінскій, для якого – повідал – машына до писаня была за парудесят років реквізитом неодлучным. Рад был помочы.

— Лем рахуйте наперед буквы — гварю — жебы права страна дішла докладні до маргінесу, жебы ся в ним рівно вмістила, без діліня ци з діліньом слів.

Заганял ся приповідкове сім раз (правда же прудкій был), аж шмарил роботу зо словами:

— Ааа, дітиска поза уха врещат, не мож зобрати увагы...

(А дітиска врещати мусіли, бо была то зима і покоік на піддашу был студений, нияк непридатний, і робити мус было долину, в єдиній кімнаті о 20 квадратовых метрах, з котрой выділена была лазничка і, в другым куті – одгороджена меблями „кухня". За сім років, кєд дітиска были або маленькы, або ся дале родили, без врещаня ся не годно было обыйти. Гнеска мам тихо, аж за тихо, але так уж во мі ся поскладало – можут попри мі іхати танкы-чолґы а я буду писал вершы.)

Редакцийно-продукцийний цикль єдного номера ґазеты тырвал пару місяци, адже не лем ґазета была до роботы, ци радше – была она зо зрозумілых в моій ситуациі взглядів ділом нияк не начальным. Та за „еры машыны до писаня" явило ся шіст номерів „Голосу Ватры" і пак 7 номерів „Бесіды" (хоц фактычні лем штыри, бо три были лучены).

Велькым цивілізацийным шугніньом было явліня ся компутера для нашой „редакциі". Зложыло ся на него 291 (!) осіб (пізрий листа в остатнім, 6-7 „машыновым" номері „Бесіды"). То был поступ! Одпало розрысуваня і клиіня шпальт, одпало – о чым єм скоре не спомнул – клиіня при помочы калькоманіі наголовків (а передтым з вытинаных з рускых ґазет окремых букв). Была можливіст коректы, без вклияня поправок на жлі „кляпнене" місце. Та остал іщы в значучій мірі проблем „машыновий", бо товдышні програмы до писаня не мали іщы можливости згущыня ци розшыриня тексту, мус было тото регулювати спациями (пізрий на репродукцию на ст. 11., долов, того числа). Тым способом робили мы „Бесіду" до 19. номера, ай выдали два річникы „Лемківского Календаря" (на 1993 і 1994 рокы).

Од 20. номера писали мы уж „Бесіду" за помочом універсального до днес (до того роду выдань) програму Microsoft Word. В порівняню з дотеперішнім „Чірайтером" была то революция. Великым тіж кроком до переду, смотрячы на естетычну страну, была атраментова друкарка. Отримали мы ю в 1994 р. як нагороду в конкурсі для льокальной пресы орґанізуваным през Інститут на річ Демократиі во Східній Европі (IDEE – його філію в Польщи покликано 1991 рока).

Быти може факт тот застыдал Міністерство Культуры і Штукы, якє з роком 1995 признало першыраз дотацию на „Бесіду" (часописы інчых меншын отримували ю безперестанно, тіж одраз по політычній трансформациі 1989 рока). Кєд на 1 лютого, того же 1995 р. МКіШ запросило до Варшавы і редактора „Бесіды", кєд представило дотациі та окремий „посаґ" в минулых роках, писал єм пак в нашым часописі:

„(...) При тых милиярдах (я о них николи не чул) зробило ся мі окропечні жаль. Не з зависти, але од той думкы – же Стоваришыню до цна змарнувано дітиньство. Же то так, як бы дітині мама нияк молока не давала, же таку матір хоц-як зовут (...)". (*Стріча в Міністерстві Культуры*, „Бесіда", Нр 2 (23) 1995, с. 9).

З проблемами нашой орґанізациі, нашой редакциі выступил єм о пару років на орґанізуваній через ПАН конференциі „Mniejszości bez państwa i grupy regionalne w III Rzeczypospolitej". Бесідувал єм гын (текст пак опубликувано, його передрук помістили мы тіж в „Бесіді"):

„(...) Po którymś z następnych spotkań redaktorów naczelnych pism mniejszościowych, które odbywały się już w Sejmie RP, pisaliśmy w „Besidzie" o dyproporcjach tych dotacji. Nie dziwiliśmy się tym dysproporcjom w odniesieniu do tygodników (w zestawieniu z dwumiesięcznikiem, jakim od numeru 23 była „Besida"), ale boleć musiało, zestawienie z innymi dwumiesięcznikami, choćby z czasopismem „Nad Buhom i Narwoju" (Nad Bugiem i Narwią). Dla naszego czasopisma roczna dotacja wynosiła 10 tysięcy zł., dla bratniego ukraińskiego z „plebiscytowego" regionu Podlasia – 65 tysięcy. Skomentowaliśmy to tak: *(...) Cóż, widocznie wielkie rzeki łatwiej dostrzec na mapie.* W latach następnych i ostatnich, biorąc pod uwagę inflację, sytuacja niewiele się zmieniła. (*Wokół problemów redaktorskich i wydawniczych publikacji Stowarzyszenia Łemków* (w:) „Przegląd Polonijny", z. 3 (113), PAN, Kraków 2004, s. 182; „Бесіда", Нр 4 (79) 2004, с. 10).

Предметова ситуация не змінила ся до днес, дотациі – беручы до увагы речену інфляцию – іщы ся зменьшали. Та лишме, до фраса, пінязі:

„(...) Bez pomocy z zewnątrz można kuleć, ale wszystko jedno iść. Wobec własnej niemocy pomoc bywa już zazwyczaj niepotrzebna.

Stowarzyszenie Łemków od samego początku postawiło na zachowanie języka, kultury, tożsamości, czyli na zachowanie narodowego potencjału dusz, w dalszym planie pozostawiając sprawę ewentualnych powrotów na ojcowiznę, sprawę rewindykacji dóbr materialnych, czy zadośćuczynienia za ich utratę. Mając na uwadze przyszłość, kondycję organizacji, była to bardzo odważna decyzja. Wiemy bowiem, że w każdym narodzie tylko mały odsetek żyje duchem, absolutna większość to najzwyklejsi zjadacze chleba. W nas trwało przekonanie – że nic nam po wysoko cenionych łemkowskich jedlicach, skoro przestaniemy być Łemkami.

Mało nas było na starcie. Mało takich, którzy potrafiliby w miarę poprawnie posługiwać się ojczystym językiem pisanym. Ta umiejętność w świadomości Polaka, Europejczyka końca XX wieku jawi się tak oczywista i powszechna, że nikt nie zastanawia się nawet nad tym iż mogłaby ona być problemem. Nikt z przedstawicieli szczęśliwych (choć wiecznie zrzędzących) narodów nie sięga wyobraźnią tego – co by było, gdyby przez pół stulecia nie istniały własne szkoły, nie uczono języka ojczystego, nie wydawano gazet, książek, nie słuchano radia, nie oglądano telewizji. Słowem – gdyby nie było niczego co konsoliduje naród, co utrzymuje go wśród innych w ogromnym cywilizacyjnym pędzie.

Przez pięćdziesiąt pędzących lat nie mogąc korzystać z podstawowych potrzeb utrzymujących przy życiu naród, w III Rzeczypospolitej zaczynaliśmy wszystko niemal od podstaw, zaczynaliśmy – jak rzekłem – w małym gronie. W pierwszych numerach „Besidy" występowało po trzech, czterech autorów (!)." (там же, с. 183; „Бесіда", Нр 79, с. 11)

А уж сме при другым аспекті бытя-жытя „Бесіды", при заносуваным выжше потенциялі душ, кадровых можливостях, так од страны редакциі як і авторів-кореспондентів. Не трактуйте лем того долгого цитуваня так, гейбым маючы кавалец готового тексту „полетіл" сой тунім коштом. Бо – з другой страны – од попердньой уж „Бесіды" передумано поміщаме передрукы, хотячы припомнути климат даного часу. Же цитуваний текст є по польскы і же не тлумачыл єм го (для непольскомовных), стерпте.

На XX-літя часопису пасувало бы порядні пізрити на тот важний аспект, преаналізувати го на вшыткы можливы способы. Але не буду того чынил, то велька робота. Вшыткы кадровы недолі і радости лишам до оціны Чытачови – **представляючы на наступных странах авторів публикуючых в „Бесіді"**. З того зоставліня вычытати мож вельо: хто был, хто є з нами од початку до днес, хто лем кукал до нас, хто являл ся і канул, хто пришол „на третю", а хто аж „на девяту годину". Кілко нас было, є, і ци то дуже, ци мало.

Представлям тіж авторів публикуваных за тых двадцет років. І ту, дакус гордо, бо-м нима „рядил і ділил", зьвідам: ци денебуд інде (вчислюючы і календарі, річникы) і колинебуд мали мы можліист познати іх, по лемківскы (тыж і не-Лемків) шырше?

Вшыткым, што были з „Бесідом", незалежні яком міром, незалежні одколи і доколи, серед них і людьом продукцийной, дистрибуцийной ленії – Павлови Стафинякови, Штефанови Косовскому, Митрови Русинкови, Лукі Вознякови – во своім та Нашым імени красні-прекрані дякую. Же были, же сут! І іщы красше – во своім та дачыім в будучности імени – прошу: Будте!

Петро Трохановскій

Авторы публикуючы в „Бесіді" на простори 20. років

АНДРАШКО ІЛОНА (номер „Бесіды") 104
БАНИЦКІЙ ВАНЬО 35
БАРНА АДАМ 10, 12-13, 16, 17, 22, 24-25, 44-45, 46-47, 50, 70, 73, 78, 82, 90
БАРНА ВОЛОДИМИР 51
БАРНА СЕМАН 84
БАРНА ЯРОСЛАВ 11, 17
БЕРДО ГНАТ 63
БЕСКИД ГАВРИІЛ 51, 76-77
БІЛЕНЬКЫЙ СЕРГІЙ 102, 105
БЛЫХОВА АЛЕНА 93
БОБАК ДАРИЙ 28
ВАНЬО 20-21, 32, 65-66, 106
ВАРХОЛ РОМАН 93
ВАСЄНКО НАДІЯ 28
ВІРХНЯНЬСКІЙ ПЕТРО 24-25
ВНУК АМРОЗА 32
ВОЗНЯК ЛУКА 74, 105, 106
ВОЗНЯК СЕМЕН 89, 102
ВОРГАЧ МИРОСЛАВ 34
ВОРГАЧ ЯРОСЛАВ 19, 34, 35, 36-37, 38, 39, 40-41
ҐАМБАЛЬ БОГДАН 12-13, 89
ҐАРБЕРА АНДРИЙ 14-15
ҐОЧ ФЕДОР 22, 46-47, 48, 54, 65-66, 76-77, 88
ҐРІҐОРУК ЕУҐЕНІЮШ 24-25
ГАЛЬЧАК БОГДАН 23
ГАРДИ-КОВАЧЕВИЧ ІРИНА 8-9, 103
ГЫРА-МЛИНАРИК ЄВА 76-77, 79, 82, 96
ГОРБАЛЬ БОГДАН 2-3, 12-13, 20-21, 24-25, 29, 44-45, 51, 55, 56, 57, 58, 59, 60-61, 62, 74, 80, 81, 82, 83, 84, 88, 100, 102, 103, 104
ГОРОВА ДАРИНА 89
ГОРОЩАК ЯРОСЛАВ 4-5, 19, 55, 58, 59, 65-66, 68, 69, 70, 71, 76-77, 81, 91
ГРАБАН ВОЛОДИСЛАВ 17, 20-21, 23, 24-25, 28, 51, 54, 73, 104
ГРАБАН ОКСАНА 86, 93, 100
ГУРЛЕЙ ЄВГЕНІЯ 24-25,
ГУТЫРЯК ОРИНКА 90, 98
ДАХНОВСЬКА ОЛЬГА 29
ДЗЮБИНЬСКІЙ РОМУАЛЬД 22, 28
ДЗЯДИК ВАНЬО 24-25, 34, 36-37, 63, 64, 67, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 97, 101, 105
ДЗЯДОШ ЄВГЕН 24-25, 87
ДІҐЕЛЬ-ВАНСАЧ ШТЕФАН 30-31, 32
ДИЧКО ШТЕФАН 23
ДОМБРОВСКА-ЗЬРОЛКА В. 81
ДОШНА ЮЛІЯ 99, 100, 101
ДРОЗДЯК ТЕВДОСИЙ 32, 34, 87
ДРОНОВ МИХАИЛ 54, 68
о.ДУБЕЦ РОМАН 72, 98
ДУДАШ НАТАЛІЯ 36-37
ДУЛИЧЕНКО АЛЕКСАНДР 32
ДУЦЬ ВАРВАРА 103
ДУЦЬ ОЛЕНА 2-3
ДУЦЬ ОЛЕНА (мол.) 99
ДУЦЬ-ФАЙФЕР ОЛЕНА 8-9, 10, 20-21, 24-25, 34, 39, 40-41, 42, 43, 51, 52-53, 58, 63, 64, 65-66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 79, 80, 84, 86, 88, 90, 93, 94, 102, 104
ЄВА, ГАНЦЯ, ВАРКА 98
ЄВА і ЮГАСКА 106
о.ЖУК МИХАІЛ 56
ЗАЯЦ ВАСИЛЬ 10
ЗВОЛІНСКІЙ ЯРОСЛАВ 19, 51, 58
ЗОЗУЛЯК АЛЕКСАНДЕР 42, 78, 90, 104, 106
КАЗЬМЄРЧАК ЄВА 97, 102, 106
КАМЕНІЦКІ МИКОЛА 78, 79
КАНЯ ОЛЬГА 8-9
КАПРАЛЬ МИХАЛ 52-53
КАПЦЯ М., КАДУЛЯ С. 73
КВОКА ТОМА 83, 85, 105
КЕРЧА ІГОР 14-15, 16, 67, 68, 82, 83, 84, 85, 86
КЕРЧА ТАМАРА 12-13, 74, 78, 101
КІШОВА ЮДІТА 51
КЛИМ АЛ 1
КМ 80
КОБАНІ МАРИЯ 87
КОГУТ ПЕТРО 52-53, 55, 56, 59, 62, 64, 67, 68, 71, 74, 75, 79, 80, 89, 91, 93, 97, 100, 103
КОПЧА АНДРИЙ 1, 2-3, 14-15, 18, 19, 22, 24-25, 30-31, 34, 51, 52-53, 55, 56, 57, 58, 60-61, 63, 65-66, 69, 72, 78, 81, 82, 83, 85, 93, 95, 96, 97, 104, 106, 107
КОРБИЧ ПЕТРО 40-41, 42, 43, 44-45, 46-47, 48, 49, 50, 51
КОРОБЧАК ПАВЕЛ 29, 55, 57, 58, 59, 62, 65-66, 67, 78, 93
КОЦУР АНТОНІНА 89, 96
КОЦУР ОРИНА 93, 96
КРАЙНЯК ПЕТРО 71, 94
КРАФЧІК П.; РУСИНКО Е. 74
КРИНИЧАНКА НАТАЛКА 85, 91
КСЕНИЧ ПАВЕЛ 62, 67, 70, 73, 78, 88, 89, 90, 93
КСЕНЯК МИКОЛАЙ 58, 64, 68, 76-77, 79, 81, 84, 87, 91, 93
КУЗМЯКОВА АННА 26-27, 60-61
КУЗЯК ТЕОДОР 51, 60-61, 93, 94
КУПКА ВАЛЕРІЙ 93
КУСТЕР РІЧАРД 63

ЛАЩЕНКО СЕРГІЙ 91
ЛЕМКЫНЯ 8-9, 11
ЛЕМ ПЕТРО 67
ЛИСІНОВА СИЛЬВІЯ 101
ЛУБКІВСЬКИЙ РОМАН 62
МАГУНЬ МАРІЯ 103
МАҐОЧІЙ ПАВЕЛ 24-25, 52-53, 64, 65-66, 73, 87, 97, 101, 105
МАКСИМ 50, 62, 72
МАКУХ АДРИЯНА 100
МАЛЕЦКА ГАЛІНА 101, 103, 104, 106, 107
МАЛЬЦОВСКА МАРІЯ 30-31, 35, 46-47, 49, 50, 51, 55, 80, 81, 92, 93
МАМЧУР-БАБІЙ РОКСОЛАНА 92
МЕДЄШИ ЛЮБОМИР 30-31
МЕРЕНА ЯРОСЛАВ 23, 28, 29, 36-37
МИХАЛЯК МІРКО 97
МИХАЛЯК ПЕТРО 57, 60-61, 63
МИХАЛЯСКІ СУСАННА 11, 19, 26-27, 42, 43, 49, 70, 75, 79, 82
МОЛОДЧАК СЛАВОМИР 24-25, 32, 34, 75, 76-77, 82, 83, 90, 91
МОЛОДЧАК ШТЕФАНІЯ 22
МУРЯНКА ПЕТРО 1, 2-3, 4-5, 10, 11, 17, 18, 19, 20-21, 23, 24-25, 26-27, 28, 30-31, 34, 36-37, 38, 39, 40-41, 42, 43, 44-45- 46-47, 48, 49, 50, 51, 52-53, 54, 56, 58, 59, 60-61, 62, 64, 65-66, 76-77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 93, 95, 99, 101, 102
МУШИНКА МИКОЛАЙ 101
ОЛЕНА, ВАРКА, НАСТКА 88, 94
ОЛЕСНЄВИЧ МИХАЛ 6-7, 23
ПАВЕЛЧАК ПАВЦЬО 28
ПАДЯК ВАЛЕРІЙ 103, 105
ПЕТРОВЦІЙ ІВАН 17, 30-31, 34, 83, 86, 90, 107
ПЕЦУХ МІРКО 65-66
ПЫРЧ ЕМІЛИЯН 85, 86, 87, 88
ПЛІШКОВА АННА 52-53, 82, 83
ПОЛИВКА ОЛЬГА 79
ПРОЦЬ МАРІЯ 103
РЕПЕЛА ЛІЛЬЛЯ 23
РЕПЕЛА НЕСТОР 42, 44-45, 46-47, 50, 52-53, 54, 56, 60-61, 62, 63
РІПЛЕЙ ПАТРИЦИЯ 24-25
РОМАНЯК МИХАЛ 5
РЫДЗАНИЧ АННА 58, 65-66, 75, 78, 84, 90, 102
РЫДЖАНИЧ ОЛЕГ 29, 88, 91, 105
РУСЕНКО НАДІЯ 97
РУСИН КАТЕРИНА 69
РУСИНКО МИТРО 22, 23, 36-37, 68, 89
САВИН 59
САНДОВИЧ ВІКТОР 23
САНДОВИЧ МИХАЛ 51, 54, 58, 59, 60-61, 62, 63, 69, 75, 81
СЕҐЕДІ-ФАЛЬЦ ЛЮБКА 91
СЕРП СЕМАН 4-5
СИСАК ЯРОСЛАВ 30-31
СЛОБОДАН СЛАВКО 17, 60-61
СЛОТА ВАНЬО 20-21
СОКАЧ ВАСИЛЬ 29, 68
СОРОКА ПЕТРО 29
СОЧКА-БОРЖАВИН ВАСИЛЬ 12-13, 26-27, 64, 94
СТАРИНСКІЙ ЮРКО 76-77
СТАФИНЯК ПАВЕЛ 10, 18
СТЕФАНОВСКІЙ ПАВЕЛ 71, 83
СУК ЛУКА 57, 60-61, 68, 70, 73, 74, 75, 78, 79, 83, 87, 88, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106
ТАЦИН АНЯ, РЫДЗАНИЧ ГАНЦЯ 90
ТЕЛИЧКА СЕМАН 80, 81, 82, 83
ТІМКОВ ОЛЕКСАНДЕР 87
ТЫЛЯВСКІЙ ПАВЕЛ 11, 12-13
ТКАЧИК МИКОЛА 62
ТРОХАНОВСКА СТЕФАНІЯ 59
ТРОХАНОВСКІЙ АНДРИЙ 103
ТРОХАНОВСКІЙ ДАМІАН 48, 70, 102
ТРОХАНОВСКІЙ МИТРО 4-5
ТРОХАНОВСКІЙ ПЕТРО 1, 2-3, 4-5, 6-7, 8-9, 10, 11, 12-13, 14-15, 16, 17, 18, 19, 20-21, 22, 23, 24-25, 26-27, 28, 29, 30-31, 32, 34, 35, 36-37, 38, 39, 40-41, 42, 43, 44-45, 46-47, 48, 49, 50, 51, 52-53, 54, 56, 57, 58, 59, 60-61, 62, 63, 64, 65-66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76-77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107
ТРОХАНОВСКІЙ ЯРОСЛАВ 4-5, 22, 28, 69
ТУРОК ВАСИЛЬ 49
ТУТКО МАРИСЯ 18
ФЕВРОНІЯ 2-3
ФЕЛЕНЧАК ІВАН 82
ФЕШ ВАНЬО 74, 83, 87
ХАРИТУН ЮРКО 40-41, 81
ХОМИК ВАСИЛЬ 51
ХОМЯК МИРОСЛАВА 23, 54, 65-66, 76-77, 84, 90, 107
ХОМЯК ЯРОСЛАВ 16
ЧЫРНЯНЬСКА МАРИЯ 79, 83
ШУРБАК ЮРІЙ 81
ЧЫТАТЕЛЬКА 58
ЯНІҐА МАРИЯН 69, 81, 82, 102
ЯНКО МАРІЯ 67, 74, 91
ЯЩЫШАК АЛЕКСИЙ 75, 86, 92, 98

Погрубленым шрифром означено Авторів, котрых уж неє серед жывых.

Авторы публикуваны в „Бесіді" на простори 20. років

БАЙКО МАРІЯ (номер 99), БАКОВІЧ БЛАҐОЄ (32), БЛЫХОВА МАРТІНА (69), БОГАТЮК ЯРОСЛАВ (26-27), БОЛДЫШ ОСИФ (79, 97), БРЫНДА ВАСИЛЬ (44-45), БУРЯК МИКОЛАЙ (32, 102), В. (89), ВАВРИК В(АСИЛИЙ) (80), ВАРХОЛЯК ШТЕФАН (98) ВЕНҐРИНОВИЧ СТЕФАН (99), ВОЗНЯК ВЛАДИМІР (32), ВОЛОШЫНОВИЧ МИХАЛ (22, 36-37), ҐАРЯНСКІ ВЛАДИМІР (32), ҐІРОВА МАРИЯ (80), ҐОЖЕЛЬСКІ РОМАН (44-45), ҐОМЕЗ ДЕ ЛЯ СЕРНА (46-47), ГАВРОШ АЛЕКСАНДЕР (71), ГАЛАЙДА ІЛИЯ (89), ГАЛЧАК АННА (48), ГАНУЛЯК ГРИГОРИЙ (29), ГАТТІНҐЕР-КЛЕБАШКО ГАВРИІЛ (26-27, 44-45, 58, 70), ГВОЗДА НИКОЛАЙ (85, 100), ГЫРЯК МИХАЛ (73, 79, 82, 86, 87, 91, 95, 96, 97, 100), ГЛАДЫК ВИКТОР (87), ГЛИВКА ОСИФ (64), ГОДИНКА АНТОНИЙ (104, 105), ГОЛОВЧАК ІВАН (29, 44-45, 85), ГОРБАЛЬ МАРИЯ (94, 99, 105), ГОРБАЛЬ МИКОЛА (62, 64), ГОРОЩАК ІВАН (26-27), ГУЗДЕР БІЛЯНЬСКІЙ АНДРИЙ (103), ГУНЯНКА ВАНЬО (57, 58, 65-66, 75, 80, 81, 82, 83, 89, 95), ГЬОЛЛЕР ГРЕВІГ (100), ДАНИЛОВИЧ-КОРЫТНЯНСКІЙ ІВАН (26-27), ДЕМЯН ЛУКА (42), ДОЧИНЕЦЬ МИРОСЛАВ (78), ДУДА ІГОР, КРАСОВСКІЙ ІВАН (78), ДУДРА ЯКОВ (20-21, 75), ДУЛЕБА АНДРИЙ (57), ДУХНОВИЧ АЛЕКСАНДЕР (12-13, 28, 32, 71), ЕЛЬМЕР СТАНІСЛАВ (65-66), ЖЕЛЕМ ІВАН (23, 29), ЖЫДОВСКІЙ ІВАН (67), ЖЫЛИЧ НЕСТОР (30-31, 44-45, 46-47), ЗАРІЧНЯК МИХАІЛ (82), ІНЖУЛАТОВА ХРИСТИНА (92), КАМЕНИЦКІЙ ЮЛИЯН (55), КАНЮХ НАТАЛІЯ (52-53), КАЧМАРЧЫК ТЕОФІЛЬ (59), КАЧОР ДИМИТРИЙ (28, 29, 30-31), КОВАЧ МИХАЛ (11, 57, 58, 62, 84, 88, 89, 102), КОНОПНІЦКА МАРИЯ (71, 73), КОНФУЦИЙ (82), КОСТЕЛЬНИК ГАВРИІЛ (24-25, 30-31), КОТАРБІНЬСКІ ТАДЕУШ (52-53, 54), КОЦАК АРСЕНІЙ (35), КРАЛИЦКІЙ АНАТОЛИЙ (29), КРАСОВСКІЙ ІВАН (91), КРУДІЙ ДЮЛЯ (80, 82, 83, 84, 85, 86), КУДЗЕЙ ОСИФ (67, 97, 98, 101, 107), КУПАЛА ЯНКА (74), КУРИЛЛО ТЕОФІЛЬ (28), ЛАІК ПЕТРО (102), ЛЕБДОВІЧОВА МАРИЯ (74), ЛЕНАРТОВІЧ ТЕОФІЛЬ (100, 101), ЛУЧКАЙ МИХАЛ (11, 17), ЛЬОРЕНЦ-ЗАЛЕСКІ ЯКУБ (52-53), МАДЗЕЛЯН СЕМАН (32, 52-53, 64), МАХНО ВАСИЛЬ (65-66), МЕДЄШИ ВЛАДИМІР (43), МЕДЄШИ МИКОЛА (92), МЕРЕНА Н. (92), МЕТЕОР УРИІЛ (18), МІЛІЙКОВИЧ БРАНКО (60-61), МІЦКЄВІЧ АДАМ (43), НЕСТЕРАК МИХАЛ (20-21, 76-77, 80), НЕСТЕРЯК ЮРІЙ (8-9), НЕТОТА ДАМІАН (59), НИКОДИМ (82), НЬОРБА ВОЛОДИМИР (60-61), ОЛІЙНИК ЮРИЙ (69), ОРКАН ВЛАДИСЛАВ (101), ОХРИМЕНКО ЮРІЙ (86), ПАВЛОВИЧ АЛЕКСАНДЕР (57), ПАЛЮХОВА БАРБАРА (104), ПАПГАРГАЙ ДЮРА (101), ПЕЛІН ЕЛІН (50), ПЕРФЕЦЬКИЙ С.Р. (92, 93), ПЕТРОВАЙ ВАСИЛЬ (92, 105), ПЫЖ СИМЕОН (103), ПОЛИЧ ЛАДИМИР (36-37), ПОЛЧОВА МАРИЯ (54), ПОЛЯНЬСКІЙ ЙОАН (36-37), ПОПОВИЧ НАТАЛКА (94), ПОТОЦКІ АНДЖЕЙ (103), ПОТОЦКІЙ ВАЦЛАВ (83), РОППИЦКІЙ А. (80), РУСЕНКО ІВАН (1, 2-3, 10, 19, 20-21, 22, 28, 48, 54, 68, 76-77, 105), САБО-ДАЙКО ВЛАДИМІР (95), САФРІН ГОРАЦИЙ (101), СЕМБРАТОВИЧ СИЛЬВЕСТЕР (43), СІКОРА-ПИШНИК ІВАННА (85), СИМУНОВИЧ МИХАЛ (26-27, 83), СКАВРОН БОГДАН (84), СКОПНЕНКО ОЛЕКСАНДР (59), СЛЕЗИН МИХАЛ (16), СОБИН МЕЛАНІЯ (46-47), СЛОВАЦКІЙ ЮЛИЙ (84), СТАВРОВСКІЙ ЮЛИЙ (12-13, 81), СТЕФАНОВСКІЙ ПАВЛО (35, 51, 52-53, 58, 65-66, 86), СТРИПСКІЙ ГІАДОР (104), СУХЫЙ ШТЕФАН (29, 34, 52-53, 55, 89), СУХОРСКІЙ АНДРИЙ (40-41), ТАМАШ ЮЛИЯН (23, 36-37, 67, 88), ТЫРПАК БОГУСЛАВ (86), ТОЛСТОЙ ЛЕВ (26-27, 93), ТРОХАНОВСКА АЛЕКСАНДРА (69, 78, 79), ТУРҐЄНЬЄВ ІВАН (35, 40-41), ФЕНКАНИН-РУДАКЕВИЧ ФЕНЯ (71), ФЕРЕНЦ ОСИФ (24-25), ФЕРЕНЦ ШТЕФАН (88), ФЕШКІВКА ГРИЦ (99), ФРАНКО ІВАН (92), ХЫЛЯК ВЛАДИМІР (2-3, 4-5, 16), ХОМА ВАСИЛЬ І МАРІЯ (91), ХОМОВА МАРИЯ (80), ХУН-КАН МИХЕОН (102, 104), ЧАЙКОВСКІЙ КІРИЛ (102), ЧЕЛАК ВАСИЛЬ (92), ШАРГА МИХАИЛ (102), ШЕЛІҐА ПАВЕЛ (74), ШИМБОРСКА ВІСЛАВА (32), ШТАУДИНҐЕР ЯН (24-25, 87, 95), ШУЛИК Н. (92), ЩАВИНСКІЙ ВЛАДИМІР (8-9, 10, 11, 12-13)

Авторы публикуючы і публикуваны

ALBIN JANUSZ, CHUDY JAN (46-47, 49), BARWIŃSKA EWA (86), BOCZOŃ WŁADYSŁAW (63), CHOMSKY NOAM (48), CHUDYK ALEKSANDER (68, 69), CICHOCKA ELŻBIETA (65-66), ĆMIECH ANDRZEJ (106), DAŃKO IRENEUSZ (102), DROBYSZ ROBERT (60-61-65-66), DUBEC JAKUB (102), DUBEC PAWEŁ (88), DULAK KRYSTYNA (91), GAJUR JAN (100), HARASYMOWICZ JERZY (17, 54, 81, 84), HOJSAK JOANNA (74), HUDAK PAWEŁ (65-66), ILLES BELA (34, 35, 36-37, 38, 39, 40-41, 42, 43, 44-45), JANIGA MARIAN (105), KAJTOCHOWA ANNA (69), KALISIEWICZ MONIKA (74), KIRK ALBERT (78), KROH ANTONI (56, 57, 58, 59, 60-61), LUBAŚ-HARNY MAREK (84), ŁOMNICKA-DULAK WANDA (65-66, 103, 104), MAJEWICZ ALFRED, WICHERKIEWICZ TOMASZ (56), MALINOWSKI ZYGMUNT (59, 69, 78), MATYSZCZYK ADAM (82), MIŁKOWSKI TOMASZ (95), MISIAK MAŁGORZATA (83), NAHACZ MIROSŁAW (98), POLIWKO AGATA (62), POŁOWIEC JOANNA (92), POZUN BRIAN J. (71, 75), PRIEBUDILA MARTIN (32), PUZDROWSKI EDMUND (55), RADZIWONOWICZ WACŁAW (95), RODAK JOZEF (101), SIATKOWSKI ZBIGNIEW (74), SMALEC KAMILA (85), SOBOLEWSKI TADEUSZ (86), SUBIK PIOTR (90, 92), SYM DYMITR (86), SZCZEPANKOWSKI BOGDAN (72), SZEWCZYK HENRYK (60-61), TARABUŁA MARIAN (60-61), WIDEŁ JERZY (96), WILCZAK DARIUSZ (42, 43), WISŁOCKI SEWERYN (54), ZAGÓRNIAK MARIAN (84), ZEMLAK WASYL (51, 52-53, 54, 55), ŻAKIEWICZ ZBIGNIEW (46-47)

●●●

ЛУКА СУК

Чмель. Ту останеме на долгы рокы

(продолжыня – 4)

Студня

Ярю 1948 рока заполнил ся білцарівскыма Лемками понімецкій маєток – фольварк. Сформалізуваний німецкій спосіб жытя, якій был проваджений в фольварках за Німця, по трирічній перерві спричыненій вынищаючом воєнном стихійом остал заступлений крайньо одмінным стыльом жытя, стыльом провадженым през люди о цілковито одмінным способі думаня, о інчых віково-історичных досьвідчынях, о крайньо одмінній, лагідній ментальности, діаметрально ріжній од вынесеной німецкой гордости. Перемістило ся ту початком яри 48-го рока пят родин, а през літо дышли іщы наступны. Были то родины дво- і трипоколіньовы, 5-8-особовы, „грубы ґаздове"; привели зо собом дост дуже худобы. Заполнили ся по части обшырны будинкы і величезны маєтковы стайньо-стодолы.

Штоденний рытм жытя зачынали ту нашы выгнанці од приходжыня до студні і черпніня з ней воды. Може становила она в топоґрафіі войсковых мап стратеґічний пункт, бо як бесідувал – дуже пізнійше – залишений в селі польскій автохтон Палідраб, были в минулости такы рокы, в котрых вшыткы студні в тым окрузі повысыхали а в тій студни все мож было черпнути зимной, здоровой воды.

Вертам і тримам ся того найважнійшого, стратеґічного пункту, якым стала ся одраз, уж на самым початку студня. При ній буде початок і конец альґорытму такой штоденного поступуваня новых жыцели през парунадцет років, стане ся вызначником ріжных важных думок, бесід, дискусий; розважань старшых з молодшыма на ятрячы проблемы што заєдно ся вертали. Приведу іх пізнійше, в місцях адекватных до заходячой ситуациі. Темат еґзистенциі Лемків і іх поворотів на Лемковину, до своіх сел, на рідны місця не сходил з поля виджыня.

Ту рано стрічали ся сусіде каждого дня, покликуючы ся на Бога поздоровляли ся як попередньо дома:

— Дай Боже добрий ден! Дай Боже здоровя!

— Дай Боже і Вам! Як ся Вам спало?...

Подібны поздоровліня мож чути было в полудне, вечером, на добру ніч. Але покля до того дышло, мусіл наступити перший ден, момент в котрым нашы Білцаривяне, струджены і застараны выгнанці в горячу погоду станули при тій студни. Втішыли ся, смотрячы през шкару помедже прикрываючыма ю пілокруглыма бетоновыма плытами, же вода єст. „Выглядат чыста" – рюк хтоси. Жажда зволожыня ворг і засущеного горла была велика, але боязнь і розсудок наказували осторожніст.

Не так як в Шронові, де десятьох ґаздів выпустило череду статку, котру громада пастухів погнала помедже розбитыма німецкыма автами, панцерныма возами збройныма сьцюсями бомб, розшмареныма ґранатами. Коровы, телята, уці, пастухы тіж доптали по тым зломовиску, ішли шораз дальше, каждого наступного дня наберали веце одвагы і певности, же нич злого ся не стане. Бог мал нас вшыткых в найвекшиій опіці, лем сила Боска не допустила до страшной траґедиі яка могла наступити по выбуху призначеного до нищыня желізтва. Як Лемкы свойом худобом през літо предоптали і вычыстили небезпечний повоєнний терен, та осіню пришло войско розброіти, забезпечыти тот терен, здетонувати воєнне оружа, вывезти лишений сфатыґуваний воєнний табор. Поставили вартовників, не допущали тепер нас, цивілів, ближе таблиці „Teren zagrożony" і допіро поінформували на чым полігат небезпека.

З певністю і з того досьвідчыня брала ся осторожніст при студни, а назберало ся іх през рік, од брутального выгнаня з хыж і загород, по тото приузлове дорогове місце на горбочку.

Студня і корытко до напаваня зачынали грати ту тепер головну ролю. Роздумували і розважали нашы няньове ци вода в студни в часі воєнных діянь не остала затрута, ци не пошкодит людям і зьвірині на здоровю.

— Та дежбы хто воду затрувал — тлумачыли си — по што? Преці донедавна жыли ту якісы люде і ужывали ю.

Віра в доброту чловека нормального і позитывны його учынкы переважыла. Побоюваня розвязано напоіньом найперше поєдинчого быдляте. По пережытю зьвірины зачали прібувати сами пити. Студня выявила ся жытьодайном, ходили до ней по воду вшыткы, для себе і для зьвірят. Тяжком роботом было напаваня худобы зимом, як стояла в стайни, коли ся не пасла і не могла ся напити ани в ставах-глинянках, ани в ріці, ани при студни. Ґаздове змушены были носити до стаєн рано і вечером воду в відрах.

Мы мали до стайні найближе, з даякых 40 метрів приносило ся по 10-15 відер воды, ⇨

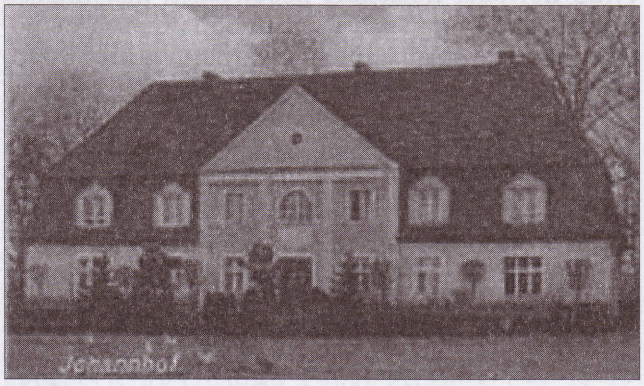

Hummel - Чмель на давній німецкій почтовій картці. Горі: корчма (пак занята през родину Льорчаків, Полянян); кірха з 1660 р.; Johannhof – Йоганів Двір, „Палац" в „Маєтку", як звали нашы, Білцаривяне, што ту ся оселили; палц в нижнім кінци села.

двараз денно – рано і вечером. Куземчакы носили двараз дальше – 80 м., але ховали менше быдлят. Трохановскы носили 50 м., але лем для четверо статку. Галябурды „цисарком" 60 м. обертали тіж дуже раз. Было то великє обтяжыня, мозольна робота – тяжко, зимно, слизко і небезпечні.

Владимір Галябурда, Теофілів, 17-літній хлопчыско выручал невеличкого, хромого на праву ногу од уроджыня свого няня. Не мал вправы, а може і силы на тілко, утримати в рівновазі тяжкы відра, жебы ся вода не розхлюпувала. Рант при дні відра часто при крачаню вдарял о кістку ногы, попротинал, поодбивал в тым деликатным місци ногу. Нога зосиніла, спухла, а в пухлині зачал ся зберати отик. Дохторя в поближу не было, аж в Ліґници або во Вроцлаві. Достати ся там мож было піше або фуром. А при тым оддалити ся Лемкови з місця замешканя не вільно было, треба было отримати од влад повітовых, за посередництвом ґмінных, позволіня. Нич ся вшытко спрягло до купкы, орґанізм молодого хлопця остал затрутий. На піл жывого, страдаючого Владиміря довезли до шпыталя в Ліґници а по двох ци трьох – не памятам – днях привезли покійного уж назад до Чмеля, де до днес спочыват на прикостельным цмынтери.

Німці не носили відрами воды до стаєн. Роботу тоту заступила механізация, воду до одповіднього місця выдавлювали електричны аґреґаты. При палацу од стороны парку, пару метрів од ґанку была друга студня. Лем припущати мож, же корыстати з ней могли люде мешкаючы в палацу. Німці – нарід практычний і выгідний – приспособили і корыстали іщы з третьой студні што находила ся при великій стайньо-стодолі, візаві палацу, по противній стороні баворского подвірця. Обі тоты студні были барз заґрачены і занечыщены, і нашы краяне з них не корыстали. О пару метрів на полудне од стайньо-стодолы, в єдній ленії одмінна в стылю будівля о малых жезных вікєнцятах, о шырокых воротах, з плескатым дахом. Ту ховано пацята, в ріжных секторах, на што вказували перайкы і жолобы.

На початку тых вельофункцийных в хові кутци находило ся поміщыня над котрым горувал высокій комин, а в котрым поставлений был пец до печыня хліба. Ту был другій стратеґічний пункт для нашых выгнанців. Відомо, хліб был ім так само потрібний як і вода. Дома, на Лемковині в каждій родині выпіканий был хліб. Справні функционуючий пец, хоц кус скєрешуваний, был добром і ціненом річом.

Народна мудріст голосит же *без воды і сонця нєє жытя.* Як єст сонце і вода – буде і хліб, *як єст хліб і вода – нєє голода.* В тій „пекарни", як поміщыня тото пізнійше названо, уміщений остал млинец якій привюз з дому Митро Трохановскій.

По році найтяжшых для каждого Лемка дознань, множества екстремальных досьвідчынь, по першых на выгнаню жнивах, хоц марных – было уж кус што молоти. Млинец гыркал, был такой фурт занятий, подібні як хлібовий пец. Молотя і печыня были чынностями спряженыма. Выпюк ся хліб, вкладане было до горачого іщы пеца, сыпане на бляшанкы зерно призначене до молотя в млинци. Выстыл пец, в котрым підосхло зеренце, уж в рух ішол млинец, *грил ся млинец* – бо так си по якісым часі жартувано з того. Гріл ся і стерал, треба было што якісий час оковати оба камені, і спідній і верхній. По кованю ліпше гыркал, легше ся тягало за жгорнівку. Коли камені были стерты, прилипли до себе, тяжко было тягати і обертати, а з ямкы заберали по пару зеренцят і долго треба было молоти.

На другым кінци кутци было боіско, получене з пашовым маґазином. На ним мож было рыхтувати корму для пацят. Будинок тот замыкат штырьокутний великій подворец з домінуючым в цілым комплексі палацом. Посе-

редині, але такой при самых стайньо-стодолах што стоят вздолж „цисаркы” і лучат ся з найстаршом хыжом, през нашу фамелию занятом, розльокуваний єст гнойовник, якій вміщат ся медже двома должынами цегляного ограничника; при ним, в розі глубокій зберач гноянице.

Цілий тот комплекс забудувань был міцно зо собом спряжений, функциональністю повязаний в попереднім часі – коли служыл єдному ґазді – баворови. А тепер служыт такой гнет десятьом ґаздам.

Чом десят, а не пят – як бесідували сме на початку? Не доповіл єм іщы, же кутцями, попри самій „цисарці” стоіт двоповерховий дім. До него препровадили ся наступны Білцаривяне, іщы в тым самым 48-ым році. В спосіб льосовий створила ся лемківска енклява, в котрій наштоден в преважаючій векшости ведений был близкій серцю родимий стыль жытя, але вшытко єдно нихто не чул ся ту ґаздом, а тото што з конечности занял в будинках ци заорал на поли, не мал за свою власніст през цілы умыкаючы з жытя десятьолітя. Все жыве было преконаня о тымчасовости – а може приде такій час, же нас цофнут, же ся вернеме на своє.

Люде нашы на рідній Лемковині з дідапрадіда привязаны были до свойой хыжы, свойой землі, як ся гварило – *до свого кута*. Добра свої преказували з вітця на сына, сплачали тых домовників котрых треба было, ішли на пребудовы... А ту, тераз змушены были привыкати до непонятой спільноты: спільны сіни, сходы, стайньо-стодолы, кутці, боіска, гнойовник, млинец і пец хлібовий, студня, подворец і ціле обыйстя. Но і так іщы не вшытко, бо остала семоперайова величезна деревяна шопа на зерно, солому і сіно, што стояла за „цисарком”, о парудесят метрів, напротив нашом фамелийом занятого будинку.

Спільнота тота зъявила ся гейбы в натуряльний спосіб, такой же непостережено – як злий дух, але в опертю о реальны преступчы діяня. Мушены были сме вчыти ся од початку жыти по інчому, з тягобом проникаючом душы і серця, одвыкати од свого рідного, з мусом привыкати до обчого.

— Про што? Чого єм на обчым, коли мам своє, рідне, мильше і выгідне? Оно там халіє і нищыт ся. Чом? За якы провины мушу ту вытерати понімецкы куты?

Так кінчыли старшы люде неєдну бесіду проваджену до денных трудах, вечерами, і во дни святочны, найчастійше при студни, з котрой наберали єдиного еліксіру до гашыня великой тугы роздертой, болячой душы.

(дале буде)

АНТОНИЙ ГОДИНКА

Як нашы духовникы прожывали

(Выімкы; продолжыня – 2)

Тепер єден кождый легко може ответити, же пак сан попівскій од того вопроса зависіл, ци нямешом (пан) был духовник. Бо аж кметь был, а такой усі нашы попы кметі были, так мусіли панови землі робити і служыти, од кого телек добывали і дістали, гы другы кметі паньскы. Зачым панщына т.є. повинности кметів во всіх панствах инака была, дуже і страх много бы ня задержало, кєд бым сесі повинности до где єдного панства окреме познакомити і подробно посписати бым хотіл. Тому ни місця, ни часа туй неє. Буду деска инде з нима занимати ся. Ту тепер лем то приведу, што платили і чым служыли кметі Чинадіівскій домініі р. 1604 і домініі Маковицкой р. 1623 і дале. (...)

Другых доміній панску порцию і служебны повинности туй залишыв, перейду на Маковицю і лем сеі домініі кметьовы повинности на курто перечислю і то зато, бо на Маковици і в Гуменным были Русины май (найбарже) натерханы. Рока 1619 кожде село должно было дати єжерочно двараз пивецкы грошы. На Рождество кождый кметь 3 зол. На св. Яцка тоже 3 зол. На Мигаля за суху хорчму 78 ден.(арів). На св. Мартина: а) селом 1 ґелету сыра, брындзы і сырну груду, 1 ицю меду, 1 ф.(онт) воску, 1 ф.(онт) лою, 1 серну, 1 заяця, 1 потя (птаха), 1 опалачку гороху, 1 опалачку сімена, 1 вола і 1 ласицю; б) окреме кождый кметь 1 опалачку жыта, 1 опалачку ярцю, 1 кобель вівса, 10 куриц, 5 гусок, 60 яєц, 1 билицю і 1 сыра. На Святу Неділю кождый кметь з овец і кіз двадцетину, я ягнят десятину, а хто тілко не мал, кожду худобину 2 денарями мусіл одкупити, на тото же свято зо свинь десятину, а хто не мал на десятину, кожду свиню мусіл 4-ма денарми одкупити. З улиів десятину, а хто тілко пчіл не мал, кождый кымак 4 денарми одкупувал. Од горнця паленку варити 1 зол. Кожде село мало од 10 (на пилу комороцку) до 1 (...) цівок (дров) різати валошных завезти на фирис (трач).

(...) Духовникы в 80 русиньскых селах майскоро выняты были (по принятю церковной уніі – Ред. „Б”) і то за єжерочну суму спід кметівскых податків.

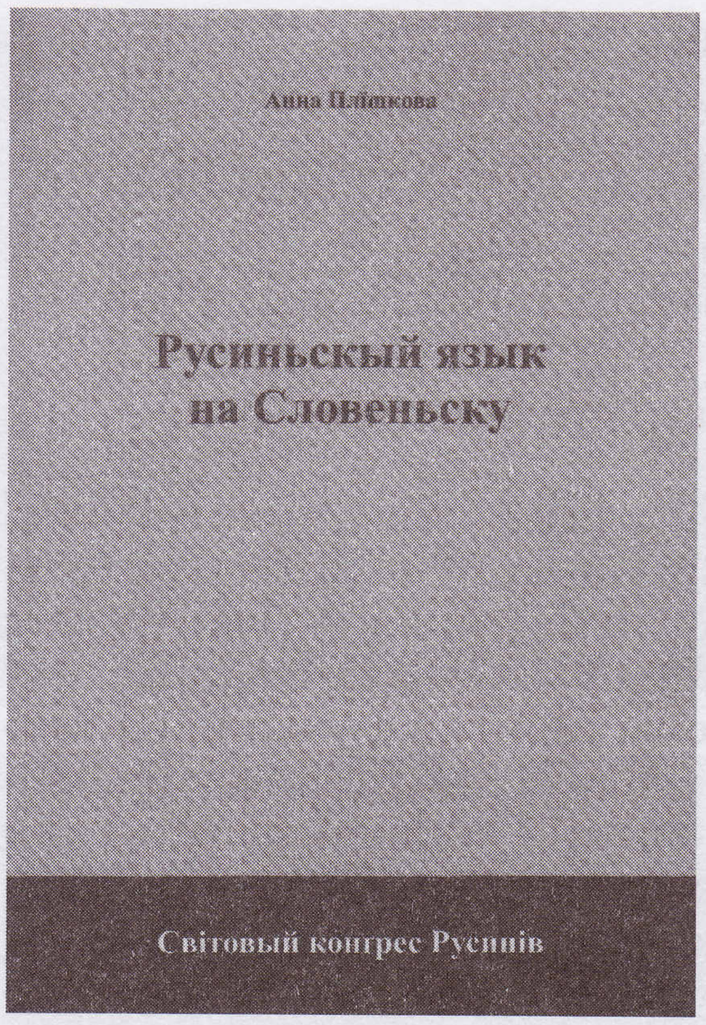

Анна Плішкова, РУСИНЬСКЫЙ ЯЗЫК (Короткый нарис історії і сучасности), Світовый конґрес Русинів, Пряшів 2008, стор. 204, ISBN 978-80-88769-86-6

Проблем списовного языка Русинів в серднеевропскым просторі, точніше в ареалї Карпат, має веце як тристорічну історію. Снагы вырішыти языковый вопрос, якы спроваджали културный і політічный жывот Русинів, являть ся як історічный проблем уж од 17. стороча а пережыли аж до сучасности.

Тыма двома речынями Авторкы – Др Анны Плішковой, взятыма зо *Вступу*, мож бы найкоротше схарактеризувати зміст представляной ту працы. З єдным надтыркніньом, же в однесіню до сучасности речены *снагы*, ци по нашому домашньому повісти – стремліня, дужыня, гнеска сут уж такой завершены, а бодай забезпечуют основны сферы што до функциональности языка. Надтыркніня сесе рекомпенсує зрештом сам наголовок: РУСИНЬСКЫЙ ЯЗЫК. Не діалект, не лем бесіда, мова а – ЯЗЫК. Як то прекрасні, як то гордо звучыт!

Та дорога до такого статусу была, непорівнано до ближніх народів доріг, трудна. Вельо раз ся виділо, же она уж ани не є дорогом, а путиком, стежком, стежечком як ниточка, котра попри тым пришла ґу непрохідній хащи а то і завісила ся над пропастю.

І о тым акуратні розповідат в першій части свойой працы Анна Плішкова. Розповідат не тілко шыроко, кілко конкретні а при тым і вычерпуючо (оціням сесе як аматор, але з пародесятьолітнім „засіджыньом" в темі). Представлят джерела і такой чынит высновкы з окремых періодів реченой выжше, веце як трьохстолітньой історії предмету.

Вартат, думам, привести ту бодай даны періоды (як схему цілости), так як іх видит Авторка в першым розділі, бесідуючым о *писменным языку як інструменті народной ідентифікациі Русинів.* Є то тым способом період проб будуваня писемного языка на церковнославяньскій основі, пак на народній, розмовній основі, по якым приходит ховзкій час орьєнтуваня ся на великорускій язык, по ним же навертаня ку народній основі языка. XX уж століття приносит языковы споры в Підкарпатскій Руси (як автономічній єдиници наставшой Чехословациі) і тенденциі окремых кругів (ци радше чынників) основати язык на украіньскій базі. Сімдесят років того століття, аж до 1989 рока є зрештом сценом „перепыханок" российско-украіньскых, з должшыма ци коротшыма періодами домінациі переважно зверхньо нашмареной орьєнтациі, заєдно, з векшом і меньшом силом вертаючого (хоц все неясного, неспрецизуваного) упоминаня ся о статус рідной бесіды Руснаків. Аж по 1989 році настає час для консолідациі, уж не лем надій а діянь што приводят до кодифікациі, до правом признаного функціонуваня руснеького языка на Словациі (што до того же функціонуваня в сферах – родинній, урядовій, сценічно-театральній, медіальній, літературній, конфесийній і шкільній – представлят го Авторка в другым розділі).

Признам ся: я, поклонник красной літературы, а кєд і історичной, та стрікте історичной, не одраз взял єм ся до той книжкы. Та кєд єм ся уж взял, „іл" єм ю гейбы хліб з маслом (но, гнеска уж і зо шынком). Нашол єм в ній тіж вельо давных, і далеких, фасцинаций. Хоц бы в однесіню до Арсенія Коцака (1737-1800), што радо зацитую (стор. 15):

„(...) Коцак діференцує міджі *Маковичанами* і *Угророссіянами*, причім сам себе поважує за *Маковичана*. Тота теріторія є властно сучасне северовыходне Словеньско а єй населїня, якого частёв ся чув быти і Коцак, ся ідентіфікує як *Русины*. Назві *Угророссіяни* в сучасности одповідать етнонім *підкарпатьскы Русины.* "

Фасцинуюче! Уж А. Коцак звернул увагу на розділ медже населіньом, якого основом был абсолютні акцент, бесіды Маковичан – сталий (лемківскій) і „Угрорусинів" – рухомий, східньославяньскій).

Плекал єм я надійом, же кодифікация языка Русинів за хырбетом нашого Бескіда опре ся на бесіді Маковичан (свидничан) акуратні. Стало ся дакус інакше. Але хылю низко сиву голову пред велькым трудом якій ся конец-кінцьом доконал.

І, завершуючы, зацутую іщы слова Людовіта Штура з 1846 р. (не знал єм іх пишучи статю *Людовіт Штур а пробы русиньского одроджыня середины XIX столітя,* „Лемківскій Річник 2006", стор. 107-117), приведены Др Анном Плішковом (стор. 18):

Хто ту жадать, абы Русины словеньскый язык за свій прияли? Ведь они мають свій русиньскый, красный язык.

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР 2009, упор. Люба Смереканич, выд. Фундація дослідження Лемківщини, Львів 2008, стор. 264, ISBN 978-966-665-578-6

Перше што привертат увагу в тогорічным выданю альманаху нашых братів з Украіны, то зміна на пості упорядника. Ци враз з тым змінил ся і зміст? Невельо. Календар є лем обшырнійший як по тамты рокы, але концепция і єй реалізация держат ся на своіх позициях. Поґратулювати належыт поміщыню по лемківскы, як остатньой проблемовой статі, тексту о книзі Б. Горбаля і В. Максимовича (о американцкых лемківскых награнях), надісланого через М. Воргача. Ци то припадок, ци „доказ" отовореності – не знам. Але наступна книга серед лемкіанів є фактом. **(пт)**

Краківскій Бурсак

КРАКІВ – СТОЛИЦЯ КУЛЬТУРЫ НЕ ЛЕМ ПОЛЯКІВ ❁ СТУДЕНТСКА СТРАНИЧКА

„Од Команчы по Шляхтову”

Яр, співают птахы, вшытко доокола квитне, світит сонце і робит ся тепло.

І в нас вступила векша енергія, сіджыня дома было бы гріхом, зато рішыли сме: „Ідеме на райд!!!”.Тягло нас в Горы. Одраз розослали сме інформацию, же в маю хочеме піти на екскурсию. На початку заінтересуваня было великє, але фурт ся хтоси выцофував, не знаме, ци встрашыли ся дост долгой і тяжкой дорогы, ци може затримало іх дашто інче.

Конец кінцьом вказало ся, же іде нас девятеро. 30 квітня стрітили сме ся в Кракові і вшыткы разом поіхали сме до Чорной. Переночували сме в місци де проходила перша „Лемківска Ватра”. Рано кус тяжко нам ся ставало, бо хыбаль маґія місця спричынила ся до того, же никому не хтіло ся спати. Співали сме і бесідували аж до свитаня.

Рано полны ентузиязму рушыли сме в дорогу. На першу гору праві сме вылетіли, на вершку затримали сме ся на чарівній полянці, рішыли сме, же гев будеме снідати. Може то чудне, але вшыткы подумали о тым самым: „Ту так крас, же фай было бы гев жыти”, така думка іщы нераз приходила нам до головы. Каждий тіж зознал ся, же ся страшечні змордувал і доєдно згодили сме ся, же не можеме ся так понагляти, бо не старчыт нам сил до кінця райду. Вершками гір дошли сме до Ріпок, фурт співаючы. Битом, порыхтуваном під асфальт дорогом ішло ся нам дуже тяжше, сонце міцно припікало і мріяли ся нам высівскы воды.

Пізным вечером умовленый шофер завюз нас на нічліг до Ставишы. По вечері скоро пішли сме спати, бо каждий трапил ся, жебы не бракло му силы, на перейтя ославленой Ляцковы. Скінчыло ся лем на страху, бо в ночы зачало ляти і рішыли сме же підеме лекшом дорогом през Чертіжне.

Брыдка погода не попсула нам доброго юмору, сміяли сме ся, же тепер хоц сонце не дає нам в кіст. В Чертіжным каждий споважніл, бесідували сме о тым як бы то было, кєд бы не выгнаня. Были з нами знаємы, не Лемкы і хоц

На мухначчаньскым цмытері, дораз за церковным огороджыньом найти мож вельо інтересуючых нагробных памятників з нашого іщы часу (дале сут лем сучасны нагробкы).

знали нашу історию, то аж гев направду си єй усвідомили. Хтоси повіл, же чує ся як на цмынтері, а будиска, здичавілы сады і звалены кресты, то надгробны памятникы. През село пешли сме вільным кроком, праві ся не одзываючы.

Червеным шляком, през Баницю і Мухначку дотерли сме до Креницї, де плянували сме ночувати, але прото, же денекотры з нас мусіли вернути на Захід, або Білосточчыну поіхали сме до Лоси, де закінчыли сме наш райд.

Райд з проєкту „Од Команчы по Шляхтову”, промуючого познаваня нашой вітчызнины, был зорґанізуваний в рамах діяльности Стоваришыня „Руска Бурса” в Ґорлицях.

Участничкы

ВАНЬО ГУНЯНКА

Народна бесіда

Найбільший дар чловека, то бесіда. Чловек при помочы слова, бесіды може порозуміти ся з другым чловеком, з громадом, зо своім племеном, народом. (...)

Мы, Лемкы, маме свою народну бесіду. Том нашом бесідом можеме порозуміти ся медже собом найпілше. Наша народна бесіда одміннійша од народной бесіды в Галичыні, як на Украіні, як в Великоросиі.

Том нашом лемківском народном бесідом бесідує наш нарід од Татер на схід, од Попраду і Дунайця по Ужгород і Сян, Спишска, Шаришска і Земплиньска столиця, пару сел в новоторжскым повіті, всі рускы села в сандецкым, ґрибівскым, ґорлицкым, яселькым, кросняньскым повітах. (...) І, приміром, народна бесіда „Цотаків", то наша, лемківска бесіда, лем перекручена. Всі шаришакы і земплимчакы, то рускє лемківскє племя. Мы видиме, же разом найліпше розумієме ся, бо корень нашой народной бесіды то сам, і тоты Цотакы парусот літ тому бесідували так само, як мы, лем з часом тоту нашу бесіду перекрутили на так звану „католицку". Під влияньом латиньской церкви. Мы переміняме тоту рускy народну бесіду і днес, під напором словацкого шовінізму і по тій причыні, што наша інтеліґенция блудно розуміє свою „рускість", старат ся писати і бесідувати до народа на т.з. „літературным" языку, котрого наш нарід не розуміє, окрем єдиниц. (...)

Перше, што наша інтеліґенция, нашы редакторы, писателі, учытелі повинни зробити, штобы затримати вынародовліня нашого племени, особливі по словацкій стороні, забесідувати і писати до народа на народній бесіді, бо науку невчений може поняти лем так, коли зрозуміє. (...) Хоц бы якій учытель был мудрий, вчений, а не може выяснити ученикови свойой наукы, то він має вартіст лем для себе, а не для ученика, не для народа.

Взято з:
Карпаторусскій Календар Ваня Гунянкы на 1931 рік.

Федор ВІЦО / ІЛЬКО СОВА З БАЮСОВА

Приповідкы народів – 6 (росийскы)

Або сам будеш кусал, або інчы тя зажрут.

Діжде ся серпа коприва.

Лем бы был карк, та хомонто ся найде.

Добре далеко чути, а зле іщы дальше.

Єден сьвіт, але не єдны люде.

Каждий ся кстит, але не каждий ся молит.

Кажда голова має свою шапку.

Кєд біда притисне, товды і бык як соловій писне.

Цапа стереж ся з переду, коня зо заду, а злого чловека з каждой страны.

Покірной головы меч не січе.

Пред смертю ся не гмерат.

Ніт злой землі, сут лем марны ґаздове.

Сходы замітат ся од горы.

З жартами, як зо сольом, не перебільш, бо болят.

Максим і Клим

— Видиш, Максим, од двадцетьох років єм женатий і заєдно кохам тоту саму бабу.

— Знам преці, але ци то жлі?

— То лем ты так судиш. Кєд бы моя довідала ся о тым, хыбаль бы мя забила.

•

— Ей сусідо, сусідо! Може бы сте вступили... на кропочку...

— А дуже вас там буде?

— Кєд прийдете, та двоє.

•

— Климе, высылам свою бабу на два тыжні до курорту.

— Гей? А моій самого мене старчыт...

•

— Чул єм, же твоя баба пішла гет, і то з парібком. Так мі тя жаль, Максим!

— Дурниця! І так уж давно хтіл єм го одправити.

•

— З чого быс воліл зрезиґнувати, Климе, з вина ци зо жінок?

— А, то залежыт од річника.

•

— Марин, был ту Максим?

— Был!

— А што хтіл?

— Та, пришол, выпил порцийку, пак мя розоблюк, звернул до постелі і пішол... Але чого хтіл, не повіл.

МИКОЛАЙ БУРЯК

Два приятелі

Были собі приятелі
Савка і Микыта,
Вандрували сой по селах,
Обышли з пів світа.

Любили ся так, як братя,
Добрі ся ім жыло,
Аж як пришли до Завадкы
Щестя іх лишыло.

Сторожова сука на них
Зачала брехати,
Оба ся єй престрашыли,
Мусіли втікати.

Як юж втекли дост далеко,
Сіли одпочыти,
Такой зараз ся зачали
На суці сварити.

Кричыт Савка на Микыту:
Ты дзяд і голота,
Як нас сука доганяла,
То ся дітхла плота!

Ніт, неправда, бо не дітхла! –
Закричал Микыта, –
Ты дзяд сліпий, то-с не виділ,
Кади сука літат.

Ци ся дітхла, ци не дітхла,
Добрі не виділи,
А же были оба вперты,
Морды сой побили.

Скінчыла ся так іх дружба,
Винна тому сука.
Же ся звада не оплачат –
Для впертых наука.

Бо і гнеска таких маме,
Што ся сперечают
І никому ани на ґрош
Правды не признают.

Най сой возмут з того
приклад,
Яка то глупота:
Побили ся на собаці,
Же ся дітхла плота.

Взято з:
Ци то лем туга, ци надія
Антологія повыселенчой
лемківской літературы.

Послухайте вшыткы люде
лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.
(Амроз)

Місце для рефлексий

Барз єм рад, же редактор помістил попри моім Місци Бурякову байку, бо мі тыж іде о приятелів. Но, може не так приятелів, але знати ся - знали ай по кус шанували.

Пак єден з них дунул в Америку. Та крьєры не зробил. Святыня богу Сонцю, зо святыма лем знад Борысфену, што ю, „вертаючись до жерел" ставил (виділ єм тоты муры на власны очы) – заросла хащом. Гнеска, з часом пред чотырдесятьома роками затриманым, подібні вельом емеритам єдинослушної свідомості, прібує преконати сьвіт – же сука дале чухат ся о пліт.

Тот, што в Краю остал, хоц тыж чудак, знає добрі, же сука давно здохла, ай плота давно ніт (тож то не Мур Берлінскій, што і так рунул). Знає, же ніт смысла вадити ся на тым, што предметом звады престало быти. Зграном дочыста картом грати ся уж не даст. ***(пт)***

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego/rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z dostępnej prasy, z komentarzem i bez*;
str. 7 – *80 lat Teodora Gocza* (Redakcja) – słowo urodzinowe; *Życie Łemka* (Teodor Gocz) – wspomnienia
str. 8 – *Pomniki we Floryncet* (Iwan Dziadyk) - projekt; *Z życia Parafii Prawosławnej w Legnicy* (Łuka Suk);
str. 10 – *Na jubileuszowy – X Światowy Kongres Rusinów.. kwiatuszek mój nieśmiały* (Petro Murianka) – refleksje;
str. 12 – *Po raz dziesiąty* – (Andryj Kopcza) – j.w.;
str. 13 – *Głosy z tamtych lat* (red.) – wypowiedzi nagrane na I Kongresie SŁ;
str. 14 – *Stowarzyszenie Łemków świętuje swoje XX-lecie* (Iwan Dziadyk) – reportaż;
str. 15-18 – wkładka – fotoreportaże;
str. 19 – *20 lat „Besidy"* (Petro Trochanowskij) – wspomnienia, refleksje;
str. 22– *Autorzy publikujacy w „Besidzie" na przestrzeni 20. lat* (red.) – zestawienie;
str. 24 – *Autorzy publikowani…* (red.) – j.w.
str. 25 – *Trzmiel. Tu zostaniemy na długie lata* (Łuka Suk) – wspomnienia, cz 4.;
str. 27 – *Jak nasi duchowni żyli* (Antonyj Hodynka) – materiał historyczny, cz 2.;
str. 28 – „Z wydawniczej półki": *Rusyńskyj jazyk* (Anna Pliszkowa); *Lemkivśkyj kalendar 2009* (red. Luba Smerekanycz) – omówienie;
str. 29 – *„Od Komańczy po Szlachtową"* (Uczestniczki) – reportaż z rajdu;
str. 30 – *Mowa ludu* (Wanio Hunianka); *Przysłowia narodów (rosyjskie)*; *Maksym i Kłym* – dowcipy;
str. 31 – *Dwaj przyjaciele* (Mykołaj Buriak) – bajka; *Miejsce na refleksje* (pt).

Na pierwszej stronie okładki: *Delegacja Stowarzyszenia Łemków na III Światowym Kongresie Rusinów w Ruskim Keresturze (1995 r.)* – foto: NN.

Na ostatniej stronie okładki: *9 Kongresów za nami, przed nami 10-ty.* foto: wielu autorów

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków ♦ Redaguje zespół: Piotr Basałyga, Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Damian Trochanowski - redaktor naczelny, Piotr Trochanowski ♦ Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. poczt. 83; e-mail: besida@gmail.com ♦ Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 (internetowa strona: http://www.stowarzyszenielemkow.pl) - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę ♦ cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł. Konto: PEKAO SA o/Legnica 03 1240 1473 1111 0000 2521 9690 z dopiskiem: Na prenumeratę „Besidy"

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Numer wydano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.23 22:54:09 -05'00'

ДЕВЯТ КОНГРЕСІВ ЗА НАМИ,

1991

1993

1995

1997

Я Русин был...

1999

...ПРЕД НАМИ – ДЕСЯТИЙ

2001

2003

2005

Сігет, Румунія • 21-24.06.2007

AL IX-LEA CONGRES MONDIAL AL RUTEN

Sighet, România • 21-24.06.2007

... єсм і буду!